

KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA

Brisel, 08.11.2006.
SEC (2006) 1384

RADNI DOKUMENT

Bosna i Hercegovina – Izvještaj o napretku za 2006. godinu

{COM (2006) 649 finalni tekst}

SADRŽAJ

1.	Uvod	4
1.1.	Predgovor	4
1.2.	Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine.....	4
2.	Politički kriteriji.....	5
2.1.	Demokratija i vladavina prava.....	5
2.2.	Ljudska prava i zaštita manjina	11
2.3.	Regionalna pitanja i međunarodne obaveze	16
3.	Ekonomski kriteriji	18
3.1.	Uvod.....	18
3.2.	Ocjena u pogledu Kopenhagenskih kriterija	18
3.2.1.	Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije.....	18
3.2.2.	Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim silama unutar EU....	23
4.	Evropski standardi	25
4.1.	Unutarnje tržište	25
4.1.1.	Slobodno kretanje roba	25
4.1.2.	Kretanje osoba, usluga i pravo nastana.....	26
4.1.3.	Slobodno kretanje kapitala	27
4.1.4.	Carine i porezi	28
4.1.5.	Konkurencija	30
4.1.6.	Javne nabavke.....	30
4.1.7.	Zakon o intelektualnom vlasništvu	31
4.1.8.	Socijalne politike	31
4.2.	Sektorske politike	32
4.2.1.	Industrija i mala i srednja preduzeća	32
4.2.2.	Poljoprivreda i ribarstvo.....	33
4.2.3.	Okoliš.....	34
4.2.4.	Politika u oblasti transporta.....	35
4.2.5.	Energija	37
4.2.6.	Informacijsko društvo i mediji	37
4.2.7.	Finansijska kontrola	38
4.2.8.	Statistika	39
4.3.	Pravda, sloboda i sigurnost.....	40
4.3.1.	Vize, granice, kontrola, azil i migracije	40
4.3.2.	Pranje novca	42
4.3.3.	Droge.....	42

4.3.4. Policija	43
4.3.5. Borba protiv organiziranog kriminala i terorizma	43
4.3.6. Zaštita ličnih podataka	44
STATISTIČKI ANEKS	46

RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE

Bosna i Hercegovina - Izvještaj o napretku za 2006. godinu

UVOD

1.1 Predgovor

Od marta 2002. godine, Komisija je redovno izvještavala Vijeće i Parlament o napretku kojeg su postigle zemlje zapadnog Balkana.

Ovaj izvještaj uglavnom prati istu strukturu kao prethodnih godina i:

- kratko opisuje odnose između Bosne i Hercegovine i Unije;
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini u pogledu političkih kriterija za članstvo;
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini na osnovu ekonomskih kriterija za članstvo;
- preispituje sposobnost Bosne i Hercegovine da postepeno približava svoje zakonodavstvo i politike sa onim u "*acquis*"-u, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i prioritetima Evropskog partnerstva.

Ovaj izvještaj pokriva period od 1. oktobra 2005. godine do 30. septembra 2006. godine. Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih zakona i provedenih mjera. U pravilu, zakoni i mjere koji su u pripremi ili koji čekaju usvajanje u Parlamentu ne uzimaju se u obzir. Ovakav pristup osigurava jednak tretman u svim izvještajima i omogućava objektivnu procjenu. Izvještaj se zasniva na mnogim izvorima. Kao i obično, ti izvori uključuju doprinose Vlade Bosne i Hercegovine, zemalja članica, izvještaje Evropskog parlamenta¹ i informacije raznih međunarodnih i nevladinih organizacija.

Komisija iznosi zaključke o Bosni i Hercegovini u posebnom komuniqueu o proširenju², na osnovu tehničke analize koja je sadržana u ovom izvještaju.

1.2 Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina učestvuje u **Procesu stabilizacije i pridruživanja** (PSP).

Pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) zvanično su otvoreni u novembru 2005. godine. Pregovori su dobro napredovali sa tehničkog stajališta i dogovoren je znatan dio teksta budućeg SSP. Međutim, zaključenje pregovora ovisi o napretku Bosne i Hercegovine u provedbi ključnih reformi. U međuvremenu, Bosna i Hercegovina i dalje koristi autonomne trgovinske mjere koje joj je dodijelila EU.

Monitoring procesa reformi (RPM) – nasljednik prvobitne Konsultativne radne grupe – jeste glavni instrument za politički i tehnički dijalog između EU i Bosne i Hercegovine. Od početka pregovora o SSP, održano je šest sastanaka RPM sa ciljem praćenja i poticanja reformi.

EU i dalje razvija značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike (CFSP) i Evropske sigurnosne i odbrambene politike (ESDP). Novi specijalni predstavnik EU (EUSR), koji je i dalje Visoki predstavnik, imenovan je u januaru 2006. godine. Mandat specijalnog predstavnika je osnažen kroz reviziju relevantnog Zajedničkog djelovanja, u julu 2006. godine. Za njegov ured su osigurani dodatno osoblje i resursi. Misija EUFOR/Althea je i dalje prisutna u Bosni i Hercegovini sa 6.000 vojnika.

¹ Izvjestilac za BiH je gđa Doris Pack.

² Strategija proširenja i glavni izazovi u 2006.-2007.

Mandat policijske misije EU (EUPM) je produžen za dvije godine od početka 2006. godine. Usavršena misija je sada fokusirana na borbu protiv organiziranog kriminala i pružanje savjeta o reformi policije. Mandat EU Misije za monitoring (EUMM) je produžen do kraja 2006. godine. EU je izrazila namjeru da pojača svoj angažman u Bosni i Hercegovini nakon očekivanog zatvaranja Ureda Visokog predstavnika (OHR) 30. juna 2007. godine.

Revidirano Evropsko partnerstvo za Bosnu i Hercegovinu usvojeno je u januaru 2006. godine. Bosna i Hercegovina je u martu 2006. godine usvojila akcioni plan kako bi radila na prioritetima iz Evropskog partnerstva.

U julu 2006. godine, Komisija je podnijela Vijeću nacrt pregovaračkih direktiva za pregovore o sporazumima o olakšavanju viznog sistema i readmisiji sa Bosnom i Hercegovinom.

Finansijska predpristupna **pomoć** EC dodijeljena Bosni i Hercegovini iznosi 51 milion eura u 2006. godini. Bosna i Hercegovina učestvuje i u nizu drugih programa EU.

Osim predpristupne pomoći, sredstva Zajednice u iznosu od oko 24,1 miliona eura su osigurana tokom 2006. godine za podršku uredima policijske misije EU, Visokog predstavnika, Specijalnog predstavnika EU i EU Misije za monitoring.

2. POLITIČKI KRITERIJI

Ovaj odjeljak razmatra napredak koji je Bosna i Hercegovina postigla u pravcu ispunjavanja kopenhagenskih političkih kriterija koji zahtijevaju stabilnost institucija koje garantiraju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštivanje i zaštitu manjina. On također prati regionalnu suradnju, dobrosusjedske odnose i poštivanje međunarodnih obaveza, kao što je suradnja sa UN Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju. (ICTY).

2.1 Demokratija i vladavina prava

Ustav

Ustav Bosne i Hercegovine je aneks Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma (DPA). Mada je DPA okončao rat i donio mir i stabilnost Bosni i Hercegovini, primjerenost dejtonskog ustavnog sistema sadašnjim okolnostima se uveliko dovodi u pitanje. Strukture koje proizlaze iz DPA su složene i fiskalno neodržive. Sadašnji poredak ne omogućava brzo donošenje odluka i usporava provedbu reformi. To potkopava sposobnost Bosne i Hercegovine da postigne brz napredak u pravcu EU.

Nastojanja da se postupno reformira ustavni okvir do sada nisu bila uspješna. Parlament Bosne i Hercegovine je odbacio reformski paket koji su dogovorili lideri političkih stranaka u aprilu 2006. godine. Paket je, između ostalog, uključivao pojačane državne nadležnosti, poboljšane i pojednostavljene procedure donošenja odluka i zastupljenost manjina u državnom parlamentu. Na ovaj način Bosna i Hercegovina je propustila priliku da napravi prvi i važan korak ka demokraciji i efikasnijoj državi.

Evolucija Ustava Bosne i Hercegovine je nužna. Potrebno je ubrzati napore ka stvaranju funkcionalnih i prihvatljivih državnih struktura koje u potpunosti poštuju ljudska prava i potpomažu proces evropskih integracija. Ova ustavna reforma se ne može nametnuti. O njoj konsenzusom treba odlučiti stanovništvo Bosne i Hercegovine.

Parlament

Bosna i Hercegovina ima dvodomni državni parlament, kao i parlamente na nivou entiteta, Distrikta Brčko i kantona. Različiti parlamenti Bosne i Hercegovine imaju ukupno preko 760 članova. Bosanskohercegovačka Parlamentarna skupština je općenito uvijek pozitivno gledala na evropske integracije. Ona je pojačala svoje kapacitete kako bi pripremila zakone, a rad njenih tehničkih komisija je unaprijeđen. Korištenje vanrednih uredbi i usvajanje zakona kroz

skraćeni postupak su smanjeni.

Ipak, političke stranke i delegati nastavljaju odlagati i blokirati usvajanje specifičnih zakona koji su potrebni za napredovanje u Procesu stabilizacije i pridruživanja. Članovi Parlamenta često i dalje glasaju po etničkim linijama. Odluka srpskih zastupnika da bojkotuju sjednice u maju 2006. godine imala je negativan učinak na državni Parlament. Taj bojkot koji je trajao mjesec dana, bio je protest protiv kašnjenja u uspostavi «Komisije za istinu o stradanju Srba, Hrvata, Bošnjaka, Jevreja i ostalih» u Sarajevu tokom rata. Na parlamentarce također jako utječu grupe za pritisak koje slijede svoje lične interese. Jedan od primjera jeste odbacivanje Zakona o farmaceutskim proizvodima i medicinskim uređajima u septembru.

Parlamentarna skupština se redovnije sastaje, ali brzina i kvalitet zakonodavnih rezultata i dalje su pod utjecajem sporosti u podnošenju prijedloga od strane Vijeća ministara. Skupština još uvijek trpi zbog nedovoljnih tehničkih resursa, nekvalificirane parlamentarne uprave i glomaznih parlamentarnih procedura. Njena Komisija za evropske integracije je veoma neaktivna. Ne postoji dovoljna povezanost između izvršnih i zakonodavnih organa. Suradnja sa Vijećem ministara je neadekvatna, nema koordinacije u pogledu zakonodavnih planova između državnog Parlamenta i entitetskih parlamenata. Vanjski nadzor rada Parlamentarne skupštine od strane civilnog društva još uvijek je ograničen.

Predsjednički i parlamentarni **izbori** (na nivou države, entiteta, kantona i Distrikta Brčko) održani su 1. oktobra 2006. godine. Četrdeset i osam političkih stranaka, osam koalicija i dvanaest neovisnih kandidata su učestvovali na izborima, što je nešto manje u poređenju sa izborima 2002. godine. Ovo su bili prvi izbori nakon Dejtonskog/Pariškog sporazuma koje su u potpunosti provele vlasti Bosne i Hercegovine. Preliminarni zaključci Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) ukazuju da su ovi izbori predstavljali korak naprijed u konsolidaciji demokratije i vladavine prava, i da su općenito provedeni u skladu sa međunarodnim standardima. Međutim, propuštanje da se izmijeni Ustav onemogućilo je da izbori budu potpuno u skladu sa zahtjevima Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR). Osim toga, predizborni period je imao negativan utjecaj na sveukupnu provedbu reformi, uključujući i ključna pitanja kao što su restrukturiranje policije i ustavna reforma. Zapaljiva retorika u vezi sa pitanjima koja se odnose na identitet i etničku pripadnost imala je posebnog utjecaja na zakonodavne reforme koje zahtijevaju prenos nadležnosti sa entiteta na državu.

Vlada

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine će se i dalje rotirati na osmomjesečnoj osnovi, a njegov mandat uključuje ulogu u vanjskoj politici, predlaganju godišnjih budžeta i predstavljanju Bosne i Hercegovine međunarodnim organizacijama. Predsjedništvo se relativno redovno sastajalo i donosilo ključne odluke kao što je poticanje reforme odbrane. Predsjedništvo je također igralo konstruktivnu ulogu u debati o ustavnoj reformi. Međutim, članovi Predsjedništva uglavnom na prvo mjesto stavljaju svoju pripadnost entitetu i svom konstitutivnom narodu. Ovo onemogućava rad Sekretarijata Predsjedništva i njegove funkcije vrlo često obavljaju predsjednički kabineti. Glavna razmimoilaženja među članovima Predsjedništva uključuju tužbu Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde. Venecijanska komisija je navela da izbori tripartitnog Predsjedništva Bosne i Hercegovine nisu u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (ECHR).

Predsjedništva postoje i u entitetima; predsjednik Federacije se bira indirektno, a predsjednik Republike Srpske direktno.

U državnoj vladi je došlo do izvjesne konsolidacije. Jedinica za ekonomsku politiku i planiranje – koja je prerasla u Direkciju za ekonomsko planiranje – formalno je uspostavljena

zakonom koji je usvojen u septembru 2006. godine. Ovo tijelo nastavlja da dobro funkcionira i osigurava praćenje Srednjeročne razvojne strategije koja je ažurirana u martu 2006. godine.

Direkcija za evropske integracije (DEI) odigrala je važnu ulogu u okviru Vijeća ministara i dodatno promovirala ciljeve evropskih integracija. Ona je radila na poboljšanju koordinacije sa državnim i entitetskim ministarstvima i njihovom uključivanju kroz redovne sastanke sa koordinatorima za evropske integracije u tim ministarstvima. DEI je razradila Akcioni plan za rad na prioritetima iz Evropskog partnerstva i Strategiju evropskih integracija, koje je usvojilo Vijeće ministara. Ona je ostala i glavna kontakt tačka Bosne i Hercegovine za programiranje pomoći.

Ovisnost o međunarodnoj zajednici u pogledu pripreme zakona je u opadanju.

Međutim, u Vijeću ministara i dalje se osjećaju unutarnje tenzije i blokade, koje usporavaju napredak. U pogledu osoblja, nije došlo do važnijih promjena. Komplicirane procedure donošenja odluka, problemi u pogledu kapaciteta, nedostatak političke volje i divergentni nacionalni interesi u Vladi i Parlamentu i dalje usporavaju usvajanje zakona. Parlamentarna skupština nije uspjela u septembru 2006. godine da se dogovori o formiranju novih ministarstava u Vijeću ministara.

Generalni sekretarijat je operativan, ali i dalje nema dovoljno osoblja i radi u ispolitiziranom okruženju. Ured za zakonodavstvo funkcionira ali nedovoljan broj osoblja mu onemogućava da pregleda sve potrebne zakone. Implementacija Plana za jačanje državne vlade (SGSP), kojim su se trebali ojačati kapaciteti državne Vlade, nije postigla istinski napredak. Pripremljen je zakon koji pojašnjava korištenje nekretnina od strane državnih institucija, ali i dalje je sporan i još uvijek nije našao predlagača.

Još uvijek fragmentirano donošenje politika između države i entiteta predstavlja problem. Koordinacioni odbor za razvoj i evropske integracije koji bi trebao harmonizirati državne i entitetske planove, rijetko se sastaje i nema institucionalnu ulogu. Potrebno je osigurati više institucionalizirane saradnje i političke volje kod svih zainteresiranih aktera.

U februaru 2006. godine je imenovana nova vlada u Republici Srpskoj (RS) nakon izglasavanja nepovjerenja usljed poteškoća kod usvajanja budžeta za 2006. godinu. Nova izvršna vlast je usvojila značajan broj zakona u proteklim mjesecima, uglavnom u vezi sa organiziranim kriminalom, privatizacijom i javnom upravom. Ipak, neke od aktivnosti koje je poduzela ova Vlada su kontroverzne. Postoje sumnje u vezi sa njenom primjenom odgovarajućih procedura za državnu službu kod otpuštanja značajnog broja visokih službenika iz uprave. Imenovanje tužitelja u novo Specijalno tužiteljstvo RS bilo je u suprotnosti sa nadležnostima koje su povjerene Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (HJPC) i zahtijevalo je popravne mjere. Nadalje, pozicije izvršnih vlasti u vezi sa ključnim pitanjima kao što su policijska reforma, preraspodjela poreza koje je prikupila Uprava za indirektno oporezivanje (ITA) i zapaljivi komentari o mogućem referendumu za samoopredjeljenje Republike Srpske predstavljaju razloge za zabrinutost.

Interna politička pitanja su povremeno ometala i rad federalne vlade. U januaru 2006. godine, došlo je do zastoja u radu zbog unutarnjih sporova oko ministarskih imenovanja.

Međunarodna zajednica je i dalje duboko prisutna u Bosni i Hercegovini na osnovu dejtonskog mandata. Visoki predstavnik (HR) nastavlja igrati važnu ulogu. Osim njegovih odgovornosti po Dejtonu, on ima nadležnost da nameće pravno obavezujuće odluke na osnovu takozvanih 'bonskih ovlasti'. Broj obavezujućih odluka koje su usvojene u 2006. godini bio je znatno manji (46 odluka do kraja septembra, u poređenju sa 91 odlukom u 2005. godini). Visoki predstavnik nije nametnuo nijednu važniju reformu koja je potrebna za evropske integracije.

Visoki predstavnik djeluje i kao Specijalni predstavnik EU (EUSR). Mandat specijalnog

predstavnik jeste da «u ime EU pruža savjete i olakšava političke procese, te da promovira sveukupnu političku koordinaciju u Bosni i Hercegovini». Ovaj mandat je osnažen u februaru i julu 2006. godine, a produžen je do februara 2007. godine. Specijalni predstavnik ima malobrojno osoblje postavljenog za Specijalnog predstavnika koje je locirano u Uredu Visokog predstavnika (OHR).

Vijeće za implementaciju mira (PIC) je dogovorilo u junu 2006. godine da će OHR početi sa pripremama za zatvaranje 30. juna 2007. godine. Upravni odbor PIC-a se dogovorio da početkom 2007. godine ponovno razmotri zatvaranje OHR-a, uzimajući u obzir sveukupnu situaciju u Bosni i Hercegovini i regionu. Komisija podržava zatvaranje OHR-a pod uvjetom da budu ispunjeni potrebni uslovi.

Odlazak OHR-a će dovesti do jačeg angažmana EU u Bosni i Hercegovini, uključujući i snažniji mandat EUSR-a (Specijalnog predstavnika). U julu i oktobru 2006. godine, Visoki predstavnik za Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku/Generalni sekretar Vijeća, Javier Solana i Komesar za proširenje Olli Rehn podnijeli su zajednički izvještaj Vijeću o budućoj ulozi i organizaciji EU u Bosni i Hercegovini.

Postepeno ukidanje OHR-a bi trebalo podrazumijevati veću odgovornost vlasti Bosne i Hercegovine i okončanje borskih ovlasti.

Misija EUFOR/Althea nastavlja funkcionirati širom Bosne i Hercegovine sa oko 6.000 članova osoblja. Mandat EUPM-a je produžen u decembru 2005. godine na još dvije godine. Sada EUPM ima ojačan mandat sa fokusom na borbu protiv organiziranog kriminala i restrukturiranje policije. Misija OSCE-a je i dalje prisutna u Bosni i Hercegovini sa zadacima koji proizilaze iz Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma.

Javna uprava

Bosna i Hercegovina je postigla napredak u ovoj oblasti. Državna strategija za reformu javne uprave je konačno usvojena. Usvajanje ove strategije dijelom je riješilo ključni prioritet iz Evropskog partnerstva (EP). Imenovano je i pomoćno osoblje za Ured za koordinaciju reforme javne uprave (PARCO).

Agencija za državnu službu BiH je bila djelotvornija u zapošljavanju osoblja za različite uprave. Ona je obradila 53 oglasa o upražnjenim radnim mjestima, zaposlivši ukupan broj od 259 državnih službenika između oktobra 2005. godine i septembra 2006. godine.

Nakon značajnih kašnjenja i dugotrajnog lobiranja od strane međunarodne zajednice, usvojen je novi Zakon o ombudsmenu u martu 2006. godine. On predviđa spajanje entitetskih institucija ombudsmena sa državnim ombudsmenom u skladu sa međunarodnim konvencijama. Očekuje se da će do stvarnog spajanja doći u januaru 2007. godine.

Poboljšana je koordinacija između državne i entitetskih agencija za državnu službu. Sada je to potrebno dodatno formalizirati.

Međutim, nužni su dodatni naponi. Bosna i Hercegovina mora ubrzati reforme u ovoj oblasti kako bi izgradila transparentnu, efikasnu i neovisnu javnu upravu koja je sposobna da bolje reagira na potrebe svojih građana i zahtjeve integracije u EU.

Bosna i Hercegovina i dalje trpi zbog glomaznih administrativnih struktura. Ljudski i budžetski resursi koji su dodijeljeni Uredu koordinatora reforme javne uprave (PARCO) i dalje su nedovoljni. Reforme koje su preporučene u sektorskim funkcionalnim pregledima još uvijek nisu izvršene. Nedavno usvojena Državna strategija za reformu javne uprave treba biti ispravno implementirana kako bi se u potpunosti zadovoljili relevantni ključni prioriteti EP. Glavno pitanje u procesu evropskih integracija i reforme javne uprave jeste da se izgrade kapaciteti za centralno donošenje i koordinaciju politika kako bi se osigurala koherentnost i dosljednost između različitih politika, kao i donošenje odluka na osnovu informacija. Ovo će

zahtijevati nova organizacijska rješenja, procedure, osoblje i razvoj.

Mada su poduzeti određeni koraci, konsolidacija državnih ministarstava i institucija sporo napreduje. Potrebne su dodatne aktivnosti kako bi se zadovoljio ključni zahtjev EP u pogledu osiguravanja da sva državna ministarstva i institucije budu adekvatno financirani, operativni i adekvatno opremljeni, kako u pogledu prostorija tako i osoblja. Potrebno je također izvršiti i harmonizaciju sva tri zakona o državnoj službi – između ostalog da bi se omogućio transfer državnih službenika između različitih nivoa vlade.

Ograničeni budžetski resursi i raspoloživi prostori i dalje odlažu upošljavanje potrebnog osoblja. Bosna i Hercegovina je još uvijek daleko od zapošljavanja velikog broja državnih službenika koji predviđaju planovi za izgradnju države. Zaposleno osoblje vrlo često ne ispunjava odgovarajuće standarde. Privlačenje mladog i kvalificiranog osoblja i iskusnih rukovodilaca sa adekvatnim znanjima i dalje predstavlja izazov.

Rad u pravcu profesionalne i apolitične državne službe, sa zapošljavanjem i unapređivanjem na osnovu iskustva i zasluga, dosta je ograničen. Nedovoljne zaštitne mjere protiv političkog uplitanja u javnu upravu i dalje su prisutne u odnosu na više rukovodne pozicije – gdje etnička pripadnost i partijsko članstvo igraju značajnu ulogu.

Pojedinačni institucijski budžeti ne izdvajaju sredstva za obuku na redovnoj osnovi. Agencija za državnu službu BiH ima godišnji budžet za obuku od približno 40.000 eura. Postoji koordinacija i suradnja između jedinica centralnog osoblja na državnom i entitetskom nivou, ali uglavnom kroz programe strane pomoći. Vijeće ministara je usvojilo program obuke o evropskim integracijama u maju 2005. godine. Međutim, usljed nedostatka sredstava nije došlo do šire implementacije ovog programa.

U toku je reforma lokalne samouprave, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi. Oba entiteta su usvojila zakone o lokalnoj samoupravi koji su, u principu, usklađeni sa Poveljom. Međutim, u velikom broju oblasti je potrebno unijeti dodatne odredbe kako bi se osigurala puna implementacija prava koja proizilaze iz Povelje. Zakon predviđa veću ulogu općina, uključujući i putem alokacije prihoda. Međutim, alokacija odgovarajućih finansijskih sredstava još uvijek nije osigurana, a raspodjela nedavno uvedenog poreza na dodatnu vrijednost je još uvijek nedovoljno regulirana. Sveukupna provedba ove reforme je još uvijek u ranoj fazi.

Uspostavu jedinstvene uprave u Mostaru i dalje ometa slaba suradnja među lokalnim političkim snagama. Posebno je hitno postići harmonizaciju statuta različitih institucija, ujedinjavanje javnih komunalnih preduzeća i završetak procedura za zapošljavanje državnih službenika. U septembru 2006. godine Visoki predstavnik je imenovao Specijalnog izaslanika za Mostar kako bi se našla rješenja za ova pitanja.

Što se tiče **policijske reforme** ostvaren je mali napredak. Zahtjevi izneseni u Sporazumu o restrukturiranju policije iz oktobra 2005. godine još uvijek nisu ispunjeni. Mada je Direkcija za restrukturiranje policije uspostavljena, rad ove Direkcije podriva opstruktivan stav predstavnika Republike Srpske. To je dovelo do kašnjenja u implementaciji Sporazuma, koji je ključni prioritet Evropskog partnerstva (*vidi odjeljak 4.3.4. o policiji*).

Civilno-vojni odnosi

Nastavlja se napredak u oblasti odbrane. BiH Zakon o odbrani je usvojen u decembru 2005. godine. Oba entitetska ministarstva odbrane su prestala da postoje 31. decembra 2005. godine i svi odbrambeni zadaci i osoblje su preneseni na državno Ministarstvo odbrane sa januarom 2006. godine. Konačne dimenzije, strukturu i stacioniranje oružanih snaga je utvrdilo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u julu 2006. godine. Uspostavljena je i Komisija za parlamentarni nadzor na državnom nivou. Osnovana je Grupa za koordinaciju odbrambene reforme kako bi nadzirala i pratila aktivnosti na reformi. U Državnoj obavještajnoj agenciji

(OSA) uspješno su izvršena (ponovna) imenovanja na rukovodeće položaje i pronađena je stalna lokacija za Agenciju.

Bosna i Hercegovina je ostvarila zacrtane odrednice koje je postavilo Sjevernoatlantsko vijeće kao kriterije za vjerodostojnu kandidaturu za Partnerstvo za mir (PfP). Međutim, neuspjeh da se lociraju optuženi ratni zločinci koji su na slobodi i da se doprinese njihovom hapšenju i dalje predstavljaju prepreku za ulazak Bosne i Hercegovine u PfP.

Pravosudni sistem

Struktura pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini odražava unutarnju strukturu zemlje. Postoje sudovi na državnom i entitetskom nivou kao i u entitetima. Broj sudova i tužiteljstava je povećan na 208, sa 1.281 sudijom i tužiteljem. Sveukupno gledano, sudstvo je neovisno. Visoko sudsko i tužilačko vijeće (HJPC), koje postavlja sudije i tužitelje, dobro funkcioniše. U novembru 2005. godine je usvojen Kodeks ponašanja. On sadrži upute za sudije i tužitelje kod vršenja njihovih nadležnosti na pravičan, transparentan i neovisan način. Reforma sudova za prekršaje postepeno napreduje: zakon je usvojen u aprilu 2006. godine, a u septembru je završeno restrukturiranje u Republici Srpskoj. Usvojena je i Strategija za borbu protiv maloljetničke delinkvencije, a uspostavljen je i Centar za mlade osobe u sukobu sa zakonom. Što se tiče ljudskih resursa, plaće sudija i tužitelja, koje su doživjele nekontroliran rast u prethodnim godinama, sada su harmonizirane, nešto umanjene i zamrznute odlukom Visokog predstavnika u decembru 2005. godine. Otpočelo je i upošljavanje sudskih saradnika na sudovima prve instance u oba entiteta kao i na višim sudovima (okružni i Vrhovni sud).

Sudovi na državnom nivou i dalje upošljavaju državljane drugih zemalja, tako da Ustavni sud zapošljava tri međunarodna suca, a Sud BiH i Tužiteljstvo BiH upošljavaju 16, odnosno 6 međunarodnih članova osoblja.

Međutim, da bi se unaprijedilo funkcioniranje pravosudnog sistema potrebni su daljnji napori. Puna odgovornost Bosne i Hercegovine u smislu finansiranja, uprave i ispravnog funkcioniranja pravosudnog sistema tek treba da se ostvari. I dalje su prisutne prepreke efikasnom radu sudstva, kao što je postojanje četiri paralelne i odvojene jurisdikcije: na državnom nivou, na nivou Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta; nekoherentni sistemi zakona; direktive koje dolaze od 14 ministarstava pravde; i četiri različita pravosudna ispita za pravnike. Stopa poništenih presuda u glavnim krivičnim predmetima je vrlo visoka na Sudu Bosne i Hercegovine.

Pravosudni sistem nije u potpunosti slobodan od političkog miješanja. Vlada Republike Srpske je pokušala da imenuje Specijalnog tužitelja za ovaj entitet u maju 2006. godine, što je prerogativ HJPC (Visokog sudskog i tužilačkog vijeća). Izvršna vlast je također pokušala da se miješa u pravosudni sistem, posebno putem upitne primjene pomilovanja. Prisutan je stalni nedostatak dobro obučanih sudija, tužitelja i pomoćnog osoblja, posebno na nižim nivoima u pravosuđu.

Sporo se napreduje u pravcu preuzimanja pune odgovornosti od strane Bosne i Hercegovine za budžet pravosudnog sistema. Finansijski resursi koji su namijenjeni pravosuđu uveliko se potroše kroz plate, ostavljajući ograničena sredstva za operativne troškove. Pravosuđe se i dalje finansira iz 14 različitih budžeta na raznim nivoima, to jeste sa nivoa države, oba entiteta, deset kantona i Distrikta Brčko. U martu 2006. godine u Briselu je organizirana konferencija kako bi se procijenila dostignuća i buduće finansijske potrebe BiH Državnog suda. Konferencija je inicijalno uspjela prikupiti 7,7 miliona eura za Sud.

Ostvaren je mali napredak u pogledu zaostalog broja neriješenih predmeta na sudovima, što i dalje predstavlja ključni problem. Bilo je preko 1.3 miliona neriješenih predmeta registriranih na dan 31. decembra 2005. godine. Većina neriješenih predmeta odnosi se na naplatu

komunalnih računa. Ograničen napredak je postignut i u pogledu pravosudne suradnje u građanskim i krivičnim predmetima sa drugim zemljama.

Anti-korupcijska politika

Bosna i Hercegovina je članica Grupe zemalja Vijeća Evrope protiv korupcije (GRECO) i uključena je u Anti-korupcijsku inicijativu Pakta stabilnosti (SPAI).

Usvajanje Strategije za borbu protiv organiziranog kriminala i korupcije za period 2006. - 2009., u junu 2006. godine, predstavlja pozitivan pomak. Ova Strategija sada treba da bude pravilno provedena. Tokom provedbe Bosna i Hercegovina treba posvetiti posebnu pažnju razvoju potrebnih struktura i jačanju provedbenog kapaciteta.

Borba protiv korupcije je osnažena i kroz Zakon o sukobu interesa i Zakone o javnim nabavkama i PDV-u. Potrebni su stalni naporu kako bi se osigurala korektna implementacija ovog zakonodavstva.

Sudovi su počeli procesuirati predmete navodne korupcije u predmetima koji uključuju i privatna lica i političare. Ipak, broj uspješnih predmeta je i dalje nizak i postoji dosta prostora za poboljšanja.

Bosna i Hercegovina nije ratificirala UN Konvenciju o borbi protiv korupcije (Mérida Konvencija) i nije potpisala Dodatni protokol na Krivičnopravnu konvenciju o korupciji. Ona još uvijek nije potpisnica OECD Konvencije o suzbijanju podmićivanja stranih javnih zvaničnika u međunarodnim poslovnim transakcijama iz 1997. godine.

U krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine ne postoji jasna pravna definicija izraza «korupcija». Anti-korupcijsko zakonodavstvo nije u potpunosti harmonizirano u cijeloj zemlji. Krivični zakon BiH uključuje poglavlja koja se odnose na korupciju, sankcije protiv korupcije i mjere za promoviranje službene odgovornosti. Ista pitanja se obrađuju u oba relevantna entitetska zakona, ali je potrebno harmonizirati različite krivične zakone. Od ključnog značaja je da se ostvari brzi razvoj odgovarajućeg pravnog okvira. GRECO preporuke u potpunosti trebaju biti uzete u obzir zajedno sa drugim relevantnim globalnim konvencijama koje su sačinili Vijeće Evrope, OECD i UN.

Sveukupno, Bosna i Hercegovina je ostvarila ograničen napredak u pogledu rješavanja problema korupcije, koja ostaje i dalje ozbiljan problem.

2.2 Ljudska prava i zaštita manjina

Poštivanje međunarodnog zakonodavstva o ljudskim pravima

Bosna i Hercegovina je ostvarila dobar napredak u rješavanju zaostalih sudskih predmeta u Komisiji za ljudska prava Ustavnog suda. Od januara 2004. godine, ova institucija je pravosudno tijelo odgovorno za razmatranje neriješenih predmeta o kršenju ljudskih prava. U periodu januar 2005.-juni 2006. godine ona je riješila gotovo 3.900 predmeta. Komisija za ljudska prava kontinuirano radi na okončanju neriješenih predmeta, ali Sud i dalje prima značajan broj novih aplikacija. Nadležne vlasti trebaju osigurati da odluke koje su donijeli Komisija za ljudska prava i bivši Dom za ljudska prava budu ispoštovane – kao u slučajevima «Palić», nestalih osoba u Istočnom Sarajevu i u predmetu koji se odnosi na građane i stanovnike Bosne i Hercegovine koji su trenutno zatvoreni u bazi Guantánamo Bay.

Bosna i Hercegovina je ratificirala sve glavne konvencije UN-a i međunarodne konvencije o ljudskim pravima, kao i Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (ECHR). Potrebno je da se implementacija ovih instrumenata poboljša. Postojeće zakonodavstvo sadrži većinu principa iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenih Protokola (ECHR). Ustav Bosne i Hercegovine garantira da

međunarodne konvencije imaju prednost pred svim drugim zakonima i da su direktno primjenljive.

U januaru 2006. godine je uspostavljena radna grupa za analizu kompatibilnosti državnog zakonodavstva i prakse sa ECHR. Proces izrade izvještaja o kompatibilnosti je ponovno pokrenut. Imenovan je vladin Agent za Evropski sud za ljudska prava. U toku 2005. godine registrirano je 212 aplikacija iz BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava. Samo jedna je prihvaćena i do sada nije donesena nijedna presuda.

Građanska i politička prava

U zemlji u cjelini su još uvijek veoma prisutna etnička pitanja koja vrlo često zloupotrebljavaju političke stranke. I dalje je veoma raširena etnička diskriminacija. To utječe na ključne aspekte života građana kao što su zapošljavanje, obrazovanje, stambena pitanja, zdravstvo i socijalna zaštita, penzije i pristup lokalnim službama. To ima negativan utjecaj na integraciju povratnika u njihovim predratnim boravištima. Istrage predmeta koje su vezane za etničku pripadnost nisu uvijek u skladu sa potrebnim standardima.

Ustav Bosne i Hercegovine i Ustav Federacije Bosne i Hercegovine ne dopuštaju smrtnu kaznu. Član 11. Ustava Republike Srpske, međutim, još uvijek dopušta smrtnu kaznu kod ozbiljnih krivičnih djela. Ovo nije u skladu sa Protokolom broj 6 ECHR u vezi sa ukidanjem smrtne kazne.

Mučenje i zlostavljanje su zabranjeni prema državnim i entitetskim ustavima. Istrage o neprimjerenom ponašanju policije i standardima odgovornosti i dalje bilježe napredak ali ima prostora za daljnja poboljšanja. Nastavak postupanja po ranijim predmetima je nezadovoljavajući.

Što se tiče **pristupa pravdi**, suđenja u Bosni i Hercegovini su javna i optuženi ima pravo na advokata o državnom trošku ukoliko je optužen za krivično djelo za koje je predviđena duga zatvorska kazna. Zakon predviđa da optuženi također imaju pravo na žalbu, pravo na suočavanje sa svjedocima i ispitivanje svjedoka, kao i na izvođenje svjedoka i dokaza u njihovu korist. Međutim, u cijeloj zemlji još uvijek ne postoji koherentna šema javno finansirane pravne pomoći u građanskim predmetima usljed ograničenih finansijskih resursa. Pravna pomoć u građanskim predmetima se prvenstveno pruža na *ad hoc* osnovi od strane privatno finansiranih NVO. Stoga postoji zabrinutost u vezi sa garancijom jednakosti svih pred zakonom.

Što se tiče **proizvoljnog hapšenja**, zakonodavstvo garantira princip 'presumpcije nevinosti'. Ovaj princip se općenito primjenjuje, a oni koji su u pritvoru prije suđenja drže se odvojeno od osuđenih kriminalaca. Vlada je omogućila posjete od strane neovisnih posmatrača ljudskih prava i predstavnika međunarodne zajednice i dala je širok i neometan pristup pritvorskim objektima i zatvorenima.

Što se tiče **zatvorskog sistema**, učinjeni su izvjesni naponi kako bi se riješilo pitanje maloljetničke delinkvencije i odvojili odrasli i maloljetni zatvorenici. Međutim, potrebno je i dalje raditi na reformi ovog sistema, posebno kako bi se poboljšali objekti, riješio problem prenatrpanosti i uvele alternative za zatvorske kazne. Bilo je protesta zbog loših životnih uvjeta, neadekvatne medicinske njege, iznuđivanja putem mita i fizičkog maltretiranja od strane zatvorskih čuvara. Prijavljeni su i neki incidenti međuetnički motiviranog nasilja među zatvorenima. Entitetsko zakonodavstvo o zatvorima treba dodatno prilagoditi kako bi se uzeli u obzir amandmani doneseni na Zakon o krivičnom postupku i Zakon o izvršenju krivičnih kazni na državnom nivou.

Sloboda vjeroispovjesti je predviđena u Ustavima Bosne i Hercegovine. Državni Zakon o slobodi vjeroispovjesti i pravnom statusu crkava i vjerskih zajednica daje sveobuhvatna prava crkvama i vjerskim zajednicama kao i pravni status koji su ranije uživale. Ipak, još uvijek nisu

objavljene jasne instrukcije za provedbu ovog zakona. Još je prisutna vjerska netolerancija. Zloupotreba vjerskih simbola i objekata za političke svrhe imala je negativan utjecaj na međureligijski dijalog i međuetničke odnose.

Ustavi zemlje predviđaju **slobodu izražavanja, uključujući medije**. Sloboda štampe je znatno poboljšana, a sloboda izražavanja se poštuje općenito od strane svih vlasti. Odredbe o kleveti i uvredi su uklonjene iz krivičnog zakona, a predmeti klevete se rješavaju isključivo u skladu sa građanskim pravom. Mas-mediji, a posebno novine, još uvijek su uveliko podijeljeni i pod utjecajem političkih stranaka. Instrumenti samoregulacije sadržani u novinarskom kodeksu ne funkcioniraju efikasno. U praksi, medijski profesionalci ponekad zanemaruju novinarski kodeks ponašanja i pokazuju nedostatak osjetljivosti prema, na primjer, pitanjima jednakosti spolova, etničkom porijeklu i pitanjima koja se odnose na ugrožene manjine.

Što se tiče javnog emitiranja, usvojen je potrebnii zakon na državnom nivou. Republika Srpska je također usvojila odgovarajući zakon. Međutim, Federacija Bosne i Hercegovine nije bila u stanju kompletirati zakonodavni proces usljed odluke Ustavnog suda Federacije. Nepostojanje kompletnog pravnog okvira i uspostava potrebnih institucija odlažu odgovarajuću provedbu restrukturiranja javnog emitiranja. Usvajanje potrebnog zakona na državnom i entitetskom nivou i osiguravanje njegove provedbe predstavljaju ključni prioritet Evropskog partnerstva.

Ustavni okvir Bosne i Hercegovine predviđa **slobodu okupljanja i udruživanja**, i ova prava se obično poštuju. Postoji široki niz društvenih, kulturnih i političkih organizacija koje djeluju bez miješanja vlasti.

Što se tiče **organizacija civilnog društva**, nekolicina NVO djeluju u cijeloj zemlji, mada Zakon o udruženjima i fondacijama omogućava NVO-ima da se slobodno registriraju u Ministarstvu za civilne poslove i da budu aktivne u svim dijelovima zemlje. Mnoge organizacije se radije registriraju na entitetskom nivou usljed kompliciranih procedura koje su potrebne da bi se dobila registracija za cijelu državu. Financiranje NVO predstavlja i dalje važno pitanje. Postojeći zakon ne daje dovoljno poticaja poslovnom sektoru ili privatnim donatorima da im pruže podršku. Dijelom kao posljedica rata, osnovane su brojne NVO uz donatorsku pomoć, sa vrlo slabim vezama sa stvarnim društvenim potrebama.

Razvoj civilnog društva u Bosni i Hercegovini je pod negativnim utjecajem složene administrativne organizacije zemlje kao i političke zloupotrebe etničke i vjerske raznolikosti. Vjerske zajednice pokazuju sve veći interes za javne poslove. Njihov utjecaj se širi i na područja rezervirana i za javne organe, kao što je sektor obrazovanja.

Ekonomska i socijalna prava

Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine sadrži neke od međunarodnih instrumenata koji se odnose na **ženska prava**, kao što je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena. Princip jednake plaće za posao jednake vrijednosti je eksplicitno uveden u Zakon o jednakosti spolova iz 2003. godine, čime se definira i zabranjuje direktna i indirektna diskriminacija, kao i uznemiravanje i seksualno uznemiravanje. Nepostojanje mjera za provedbu usvojenih odredbi dovodi do velike razlike između *de facto* i *de jure* situacije. Centralna agencija za jednakost spolova je odgovorna za implementaciju Zakona o jednakosti spolova i srodne aktivnosti. Na državnom i entitetskom nivou postoje centri za jednakost spolova koji funkcioniraju. Agencija je razradila Akcioni plan za jednakost spolova u Bosni i Hercegovini u saradnji sa entitetskim Centrima za jednakost spolova.

Međutim, pristup žena zaposlenju i dalje je otežan. Žensko učešće na tržištu rada je nisko u poređenju s muškarcima i ograničeno na neka tipična zanimanja. Mnoge žene nisu uključene u zdravstveno osiguranje. Žene su i dalje nedovoljno zastupljene u politici i u izvršnoj vlasti. Trgovina ženama u svrhu seksualnog iskorištavanja i dalje predstavlja problem. Zakon

zabranjuje seksualno uznemiravanje, ali vrlo rijetko se procesuiraju ovakvi predmeti. Uspostavljeno je pet «sigurnih kuća» od strane NVO kako bi se pružilo sklonište ženama koje su žrtve porodičnog nasilja, što i dalje predstavlja problem o kojem nema dovoljno informacija.

Prisutna je diskriminacija i u pogledu seksualne orijentacije. Mada se ustavima garantira jednak tretman, a krivični zakoni ne predviđaju kaznu zbog seksualne orijentacije, konkretna provedba ovih principa nije osigurana i homoseksualci su često žrtve diskriminacije.

Što se tiče **dječijih prava**, Konvencija o pravima djeteta je inkorporirana u pravni sistem Bosne i Hercegovine. Vlade oba entiteta su posvećene pravima i dobrobiti djece. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je sačinilo Akcioni plan za djecu za period 2002. – 2010. godine pod pokroviteljstvom UNICEF-a. Ipak, i dalje ima problema u vezi sa zdravstvenom i socijalnom zaštitom i mnoga djeca nisu uključena u zdravstveno osiguranje. Djeca invalidi nemaju dovoljno medicinske njege i mogućnosti za obrazovanje. Osim toga, porodično nasilje usmjereno protiv djece i dalje predstavlja problem.

Institucionalna struktura Bosne i Hercegovine u oblasti **obrazovanja** posebno je kompleksna. Poboljšanja u pogledu pravnog okvira su spora, a osnovni zakoni koji se odnose na predškolsko, stručno i više obrazovanje još uvijek nisu usvojeni. Osim toga, Bosna i Hercegovina ne ispunjava zahtjeve iz Bolonjskog procesa. Implementacija postojećeg zakonodavstva je slaba. Postignut je mali napredak u sprječavanju razdvajanja djece u školama prema etničkoj pripadnosti. Ovo je ozbiljno pitanje koje se mora riješiti. Nije postignuto uvođenje etnički neutralnog obrazovanja i učenici i studenti u poziciji manjine često su suočeni sa neprijateljskim okruženjem.

U vezi sa **socijalno ugroženim osobama i osobama sa invaliditetom**, zakonodavstvo u oba entiteta zabranjuje diskriminaciju invalidnih osoba. Ipak, borci imaju privilegiran tretman – jedna trećina ukupnog budžeta se izdvaja za njih. Ovo ima nepovoljan utjecaj na druge kategorije socijalno ugroženih i invalidnih osoba, s obzirom na ograničene raspoložive resurse. Oko 50% invalidnih osoba nemaju zdravstvenu zaštitu, a velika većina su nezaposleni. Zakonodavstvo o fizičkom pristupu se ne primjenjuje. Djelotvorne politike za podršku socijalno ugroženim osobama tek treba da budu razrađene.

Što se tiče **radnih prava**, Bosna i Hercegovina je potpisala revidiranu Evropsku socijalnu povelju u maju 2004. godine, ali ona još nije ratificirana. Pristup socijalnoj zaštiti i dalje predstavlja krupan razlog za zabrinutost. Praktična organizacija tržišnog sistema socijalne sigurnosti često odstupa od usvojenog zakonodavstva. I dalje su prisutne razlike u pravima u oblasti socijalne sigurnosti koja građani uživaju, ne samo između dva entiteta nego i između kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovakva situacija dovodi do ozbiljnih praktičnih problema koji negativno utječu na radnike i građane općenito. Kao posljedica rata, problemi koji se tiču etničke pripadnosti radnika i dalje su prisutni u glavnim državnim preduzećima.

Entitetski ustavi i zakoni o radu omogućavaju radnicima da formiraju **sindikate** i učestvuju u njihovom radu po vlastitom izboru bez odobrenja (osim pripadnika vojnih snaga). Zakon u oba entiteta zabranjuje diskriminaciju od strane poslodavaca usmjerenu protiv članova i organizatora sindikata, u skladu sa standardima Međunarodne organizacije rada (ILO). Kolektivno pregovaranje je predviđeno, ali ono nema oblik dobrovoljnih direktnih pregovora između sindikata i pojedinačnih poslodavaca. Sporazumi o kolektivnom pregovaranju se umjesto toga uveliko primjenjuju kao radni sporazumi između vlade i radnika u javnom sektoru. Zakon predviđa pravo na štrajk i radnici provode to pravo u praksi.

U vezi sa **socijalnim dijalogom**, glavni problem u Bosni i Hercegovini jeste kompleksna forma vlade i iscjepkanost zakonodavstva. Socijalni dijalog je decentraliziran do entitetskog nivoa, a svaki od entiteta Bosne i Hercegovine ima vlastiti zakon i tijela za socijalni dijalog.

Ministarstvo civilnih poslova je pokrenulo neke inicijative u ovom pogledu i zatražilo pomoć od zajednice i ILO-a na uspostavi Ekonomskog i socijalnog vijeća za cijelu zemlju. Međutim, Vijeće ministara nije bilo u stanju da realizira ovu inicijativu i Vijeće još uvijek nije uspostavljeno.

Dva glavna entitetska sindikata su formirali Konfederaciju (KSBiH) sa naizmjeničnim predsjedavanjem. Kao rezultat toga, Konfederaciji je dodijeljen status posmatrača u Evropskoj konfederaciji sindikata (ETUC). Međutim, Ministarstvo pravde i dalje blokira registraciju KSBiH, jer sindikat Federacije (koji zadržava naziv predratne bosanske federacije sindikata) također zahtijeva registraciju na državnom nivou. Ovo sprječava socijalni dijalog, koji zahtijevaju i poslodavci i uposleni. Postoji i državno udruženje poslodavaca, koje uključuje udruženja na entitetskom nivou. Općenito, visoki nivo neformalne ekonomije predstavlja problem za organizaciju i razvoj kako radničkih tako i udruženja poslodavaca. Nepostojanje ravnoteže između bipartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga i između industrije i sektorskih pregovora i dalje predstavlja dodatno krupno pitanje.

Što se tiče **imovinskih prava**, proces povrata imovine u Bosni i Hercegovini je praktično završen i postoji još nekoliko preostalih predmeta koje treba da riješi Komisija za imovinska potraživanja raseljenih osoba i izbjeglica. Mandat Komisije je produžen do 2006. godine kako bi na odgovarajući način riješila ove predmete.

Manjinska prava, kulturna prava i zaštita manjina

Što se tiče **manjinskih i kulturnih prava**, Bosna i Hercegovina je potpisnica Okvirne Konvencije vijeća Evrope o nacionalnim manjinama. Bosna i Hercegovina je potpisala Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima. Ratifikacija se očekuje.

Konvencija o nacionalnim manjinama još nije adekvatno provedena. Odredbe Evropske povelje o podučavanju manjinskih jezika, o medijskom emitiranju za nacionalne manjine i o proporcionalnoj zastupljenosti u javnim organima vlasti i u državnoj službi nisu dovele do znatnih promjena u praksi. Pripadnici manjina rijetko učestvuju u parlamentima i općinskim skupštinama. Postoje samo dva udruženja nacionalnih manjina: jedno u Republici Srpskoj i bosanskohercegovačko Vijeće Roma. Vijeće za nacionalne manjine je uspostavljeno u martu 2006. godine kako bi promoviralo ulogu manjina u javnom životu, ali još nije operativno.

Zakon o zaštiti nacionalnih manjina iz 2003 i amandmani koji su doneseni 2005. godine, ne provode se u potpunosti.

Neusvajanje ustavnih reformi i dalje dovodi do isključivanja nacionalnih manjina iz institucija kao što su Dom naroda i tripartitno Predsjedništvo. Pretjerani naglasak koji se u pravnom okviru Bosne i Hercegovine stavlja na status bosanskohercegovačkih «konstitutivnih naroda» (tj. Bošnjaka, Hrvata i Srba) ima negativan utjecaj na zaštitu manjina koje ne pripadaju ovim «konstitutivnim narodima». To također usporava evoluciju Bosne i Hercegovine ka državi koja se zasniva više na građanstvu nego na etničkoj zastupljenosti.

Procjenjuje se da **romsko stanovništvo** broji između 40 000 i 80 000 pripadnika, te da predstavlja najugroženiju od 17 nacionalnih manjina koje priznaje država na osnovu popisa iz 1991. godine. Za Rome nije osigurana puna djelotvorna jednakost, i oni ostaju i dalje naročito izloženi diskriminaciji i suočavaju se sa poteškoćama u pogledu stambenih pitanja, zdravstvene njege, zapošljavanja i obrazovanja. Stopa nepismenosti kod Roma je vrlo visoka. Nacionalna strategija iz 2005. godine za Rome nije pravilno provedena. Ima vrlo malo konkretnih poboljšanja u vezi sa romskom zajednicom.

Preko milion **izbjeglica i raseljenih osoba** (DPs) su povratili svoje predratne domove u Bosni i Hercegovini. Cifra stvarnog useljavanja, posebno kada je riječ o tzv. «manjinskom povratku», znatno je niža.

Fond za povratak koji je uspostavljen državnim Zakonom o izbjeglicama postao je operativan 2005. godine dao je doprinos obnovi stambenih jedinica u 30 općina. Bosna i Hercegovina treba osigurati održivost ovog instrumenta. Komisija za izbjeglice i raseljene osobe na državnom nivou također je operativna i, kao što je to predviđeno odgovarajućim zakonodavstvom, u njenom radu učestvuju NVO kao posmatrači.

Proces deminiranja se nastavlja u Bosni i Hercegovini. To je ključni faktor za povrat izbjeglica. Procjenjuje se da ima još oko 67 000 mina i oko 650 000 neeksploziviranih ubojnih sredstava na oko 10 000 lokacija. Usvojen je novi Plan deminiranja do 2009. godine. Njegova provedba će zahtijevati kontinuirano učešće međunarodne zajednice.

Nastavlja se regionalna suradnja u vezi sa izbjeglicama, posebno u okviru Sarajevske deklaracije 2005 (vidi i stavku 2.3 o regionalnim pitanjima i međunarodnim obavezama).

Broj povratnika značajno opada, ali proces povratka još nije završen. Predstavnici Bosne i Hercegovine procjenjuju da oko pola miliona ljudi razmišlja o povratku, i da još uvijek ima značajan broj registriranih izbjeglica i raseljenih osoba unutar Bosne i Hercegovine. Učinjen je ograničen napredak u poboljšanju uvjeta koji su potrebni da bi povratak bio održiv, uključujući pristup pomoći za obnovu, zaposlenje, zdravstvenu njegu, penzije, komunalne usluge i nepristrasan obrazovni sistem.

Zakon o amandmanima na Zakon o **državljanstvu** je usvojen u decembru 2005. godine. Ovaj Zakon predviđa uspostavu Komisije za reviziju državljanstava dodijeljenih tokom i poslije rata 1993.-1995. godine. U Ministarstvu civilnih poslova postojala je jedna ranija komisija, ali se pokazala nedjelotvornom. U januaru 2006. godine uspostavljena je snažnija Komisija, uz učešće Ministarstva sigurnosti i Ministarstva civilnih poslova i tri međunarodna člana. Do sada je Komisija opozvala oko sto državljanstava na osnovu lažnih ličnih informacija. Bosna i Hercegovina je najavila i planove da deportira neke od ovih naturaliziranih državljana. U istrazi se nalazi još oko 200 predmeta.

2.3 Regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Sveukupno, osigurano je pridržavanje **Dejtonskog/Pariškog mirovnog sporazuma**. Ipak, predizborni period je bio obilježen čestim aluzijama od strane političkih lidera u Republici Srpskoj na organizaciju referenduma o samoopredjeljenju ovog entiteta. EU i međunarodna zajednica je jasno stavila do znanja da bi takav referendum bio protivan Dejtonskom sporazumu i Ustavu Bosne i Hercegovine i da se neće tolerirati.

Bosna i Hercegovina je ispoštovala većinu svojih **postprijemnih obaveza prema Vijeću Evrope**. Međutim, ostvaren je mali napredak u pogledu preostalih obaveza u oblastima izbora i obrazovanja. Provedba usvojenih zakona i dalje je slaba.

Suradnja Bosne i Hercegovine sa **Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (ICTY)** se nastavlja, ali treba biti produbljena. Puna suradnja sa Tribunalom je ključni prioritet Evropskog partnerstva. U junu 2006. godine je prebačen još jedan optuženi ratni zločinac u Hag.

Suradnja Federacije Bosne i Hercegovine sa ICTY-om je i dalje zadovoljavajuća, dok suradnja Republike Srpske još nije u potpunosti dovoljna. Poduzeti su neki pozitivni koraci u pogledu lokalnog gonjenja optuženih ratnih zločinaca i dokumentacije koju je potraživao ICTY. Neki dijelovi ratnih arhiva Republike Srpske su predati Tribunalu. Nije bilo dodatnih hapšenja optuženih ratnih zločinaca od strane policije Republike Srpske. Međutim, Republika Srpska je učinila izvjesne napore protiv mreža podrške optuženicima Tribunala i u traženju nekih od bjegunaca. Ne postoje vjerodostojne informacije o sadašnjoj lokaciji Karadžića.

Bosna i Hercegovina je poduzela zakonodavne korake kako bi provela Uredbu EC 2004 o zamrzavanju imovine bjegunaca od ICTY. Potrebno je osigurati njenu punu provedbu.

U vezi sa domaćim **sudnjima u predmetima ratnih zločina**, postignut je izvjestan napredak. Na entitetskom nivou taj napredak je bio ograničen. U Federaciji ima 26 predmeta koji su u toku, devet u Republici Srpskoj i jedan u Distriktu Brčko. Lokalni sudovi u oba entiteta su nedovoljno opremljeni, a zaštita svjedoka nije u potpunosti osigurana. Ovo ima negativan efekat na postupak. Na državnom nivou, postignut je vidljiviji napredak nakon uspostave Vijeća za ratne zločine pri Sudu BiH. Od oktobra 2005. godine do septembra 2006. godine, otvoreni su sudski spisi za 173 nova predmeta u Odjelu I za ratne zločine. Izrečene su četiri presude.

Razmjena dokaza između ICTY i Vijeća za ratne zločine u Sudu BiH pokazala se ključnom za djelotvornost ovih institucija. Prenos informacija i dokaza, kako bi se osiguralo procesuiranje u Bosni i Hercegovini, postepeno napreduje. Od septembra 2005. godine, Sud BiH je primio pet krivičnih postupaka od ICTY po *Pravilu 11 bis*. Postoje planovi da se uskoro prebace još neki predmeti sa Tribunala u Bosnu i Hercegovinu. Međutim, lokalno rješavanje ratnih zločina zahtijeva dodatne resurse. Imenovanje nacionalnih sudaca na Sudu BiH treba biti dovršeno bez daljnjih odlaganja. Potrebni su također i odgovarajući zatvorski objekti za osuđene ratne zločine.

U 2003. godini, Bosna i Hercegovina je ratificirala bilateralni sporazum o imunitetu sa Sjedinjenim Američkim Državama koji je protivan «vodećim principima EU u vezi sa aranžmanima između Države-potpisnice Rimskog statuta o **Međunarodnom krivičnom sudu** i Sjedinjenih Država u vezi sa uvjetima predaje osoba sudu», koje je usvojilo Vijeće EU u septembru 2002. godine. U ovom pogledu nije bilo novog razvoja događaja.

U implementaciji Sarajevske deklaracije je ostvaren kontinuiran napredak između Hrvatske, Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine u pogledu povratka **izbjeglica**. Međutim, ovaj proces je usporen uslijed nedostatka političkog konsenzusa u dva preostala otvorena pitanja: 1) pravičan mehanizam nadoknade u Hrvatskoj za izgubljena stanarska prava (OTR) i 2) priznavanje penzionih i drugih prava za godine staža provedene u područjima pod kontrolom Srba u Hrvatskoj tokom rata. Održano je nekoliko sastanaka Radnog tijela, ali nije bilo moguće postići napredak u ovim pitanjima. Planira se održavanje ministarskog sastanka kako bi se pronašao put ka napretku. Zainteresirane vlade trebaju uložiti daljne napore kako bi brzo riješile preostala pitanja i ispunile planove radi prezentiranja sveobuhvatne Mape puta za svaku zemlju i postizanja sporazuma o Zajedničkoj matrici za implementaciju.

Regionalna suradnja i dobrosusjedski odnosi predstavljaju suštinski dio procesa kretanja Bosne i Hercegovine ka Evropskoj uniji.

Bosna i Hercegovina je i dalje aktivan učesnik u inicijativama regionalne suradnje, kao što su Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu, Proces suradnje u jugoistočnoj Evropi, Centralna evropska inicijativa, Jadransko-Jonska inicijativa i Dunavski proces suradnje. Bosna i Hercegovina je opredijeljena za uspostavu Vijeća za regionalnu suradnju. Ona trenutno predsjedava Jadransko-Jonskom inicijativom.

U aprilu 2006. godine, Bosna i Hercegovina je potpisala Zajedničku deklaraciju za osnivanje regionalnog sporazuma o slobodnoj trgovini u okviru proširene i izmijenjene CEFTA-e u Bukureštu. Ona je učestvovala u pregovorima koji su počeli u junu 2006. godine Bosna i Hercegovina je zaključila sporazume o slobodnoj trgovini (FTAs) sa svim zemljama u jugoistočnoj Evropi. Bosna i Hercegovina je potpisala i sporazum o slobodnoj trgovini sa Kosovom u oktobru 2006. godine. Međutim, ona se i dalje suočava sa poteškoćama u implementaciji ovih sporazuma sa susjednim zemljama. Bosna i Hercegovina mora uložiti dodatne napore kako bi osigurala korektnu implementaciju sporazuma o slobodnoj trgovini.

Bosna i Hercegovina je potpisnica Sporazuma o energetskej zajednici koji je stupio na snagu u julu 2006. godine. U junu 2006. godine, ona je potpisala Sporazum o Zajedničkom evropskom području avijacije.

Bilateralni odnosi sa drugim zemljama Zapadnog Balkana su općenito zadovoljavajući, mada je postignuto malo napretka u preostalim pitanjima.

Sveukupno, odnosi sa *Srbijom* su i dalje dobri. Međutim, tužba Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde (ICJ) za navodni državni genocid povremeno uzburka politički diskurs i odnose, kako između Bosne i Hercegovine i Srbije tako i unutar same Bosne i Hercegovine. Ovaj predmet je u sudskoj proceduri. Rasprave su zaključene u maju 2006. godine, a konačni ishod se uskoro očekuje. Sporazum o državnoj granici sa Srbijom još nije potpisan. Republika Srpska je intenzivirala kontakte i suradnju sa Srbijom, a novi Sporazum o specijalnim paralelnim odnosima je potpisan u septembru 2006. godine. Neka trgovinska pitanja između Bosne i Hercegovine i Srbije su i dalje neriješena.

Što se tiče *kosovskog* pitanja, zvanični stav Bosne i Hercegovine naglašava važnost dogovornog rješenja. Međutim, Republika Srpska podržava srbijansku poziciju, a politički lideri povremeno povlače paralele između statusa Kosova i prava Republike Srpske na samoopredjeljenje.

Bosna i Hercegovina je priznala nezavisnost *Crne Gore* u junu 2006. godine.

Mada su odnosi sa *Hrvatskom* relativno stabilni, a bilateralni kontakti u porastu, ostvaren je veoma mali napredak na rješavanju pitanja kao što su Sporazum o luci Ploče i Sporazum o rješavanju imovinskih pitanja. Trgovinska pitanja između Bosne i Hercegovine i Hrvatske ostaju otvorena. Ratifikacija Sporazuma iz 2005. godine o demarkaciji kopnenih i riječnih granica je u zastoju. Objavljivanje Hrvatskog plana da gradi most u oblasti Pelješca također je predstavljalo pitanje između dviju zemalja, pošto bi taj most ograničio pristup brodova u neumsku luku.

Dobri odnosi sa *Bivšom jugoslovenskom Republikom Makedonijom* su potvrđeni tokom posjeta makedonskog Ministra vanjskih poslova Bosni i Hercegovini u aprilu 2006. godine. Potpisano je više bilateralnih sporazuma, uključujući i onaj o međusobnoj pravnoj pomoći, pitanjima imovinskih prava, ekstradiciji i obostranoj provedbi sudskih odluka u krivičnim pitanjima.

Diplomatski odnosi sa *Albanijom* su ograničeni, ali međusobni odnosi su i dalje dobri.

3 EKONOMSKI KRITERIJI

3.1 Uvod

U razmatranju ekonomskog razvoja u Bosni i Hercegovini, pristup Komisije se rukovodio zaključcima Evropskog vijeća u Kopenhagenu u junu 1993. godine, koji navode da članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije, te sposobnost zemlje da se suoči sa konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama unutar Unije.

3.2 Ocjena u pogledu Kopenhagenskih kriterija

3.2.1 Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Bitni elementi ekonomske politike

Uloženi su naponi da se poboljša koordinacija ekonomske i fiskalne politike. Fiskalno vijeće BiH (FC) počelo je sa radom 2005. godine, sa ciljem koordiniranja i definiranja ciljeva fiskalne politike. Međutim, od svoje uspostave, FC djeluje bez jasno definirane zakonodavne osnove i nedostatka mehanizama za provođenje zakona i prevladavanje zastoja. Kao rezultat, ono se suočava sa čestim zastojima, a njegove odluke se ne smatraju obavezujućim. Česta su

bila neslaganja oko raspodjele prihoda od indirektnih poreza između raznih nivoa vlasti. Napredak u iznalaženju pravnog rješenja radi jačanja fiskalne koordinacije bio je spor, te do sada nisu postignuti konkretni rezultati. Potreba za poboljšanom koordinacijom povećana je sa uvođenjem jedinstvenog računa pošto na njega pristižu prihodi od indirektnih poreza. Sve u svemu, koordinacija i dogovori o ekonomskim i fiskalnim politikama između raznih nivoa vlasti i dalje su problematični.

Analitička sposobnost radi podrške koordiniranom definiranju ekonomske i fiskalne politike je poboljšana, ali je krenula sa veoma niske osnovice. Vlasti su preuzele obavezu prikupljanja fiskalnih podataka od MMF-a. Preuzele su i veću odgovornost za proces izrade budžeta, gdje su MMF i OHR prethodno igrali aktivnu ulogu. Usvojen je zakon koji daje institucionalni osnov za analizu ekonomske politike na državnom nivou. Analitička sposobnost na državnom nivou također je osnažena. Rezultati u održavanju dogovorenih obećanja u pogledu politika bili su različiti, te je u nekoliko slučajeva došlo do zastoja. Bosna i Hercegovina nije u potpunosti ispoštovala sporazum sa Svjetskom bankom, što se pogotovo odnosi na Federaciju. U zaključku, analitička sposobnost je poboljšana, mada je ostala dosta slaba, te je često nedostajalo koherentnosti politika.

Makroekonomska stabilnost

Ekonomija je rasla po procijenjenoj stopi od 5,5% u 2005. godini, što je niže od 6% u 2004. godini³. Ekonomija se nastavlja snažno temeljiti na proizvodnji sirovina i sličnih proizvoda. Porast cijena sirovina, kao i povećanje njihovog obima, igralo je značajnu ulogu u podršci rastu. Privatizacija, uglavnom u RS, također je potaknula određeno povećanje proizvodnje u drugim sektorima. U RS, ukupna industrijska proizvodnja porasla je za blizu 20% u 2005. godini, te je povećana na 25% u augustu 2006. godina-na-godinu. Federacija je doživjela umjereniju stopu rasta industrijske proizvodnje sa 5% u 2005. godini na 5,5% u avgustu 2006. godine u poređenju sa prethodnom godinom. Međutim, detaljna analiza ekonomskog razvoja je onemogućena zbog slabe raspoloživosti statističkih podataka. Da zaključimo, ostvaren je relativno snažan ekonomski rast, ali je osnovica rasta bila uska.

Rast izvoza je bio podržan boljim izvještavanjem, kao i boljim učinkom u nekim sektorima. Ipak, deficit trgovine robama bio je 53,3% GDP-a⁴ u 2005. godini. Deficit tekućeg računa povećan je sa 20,8% GDP-a u 2004. godini na 22,5% u 2005. godini. Međutim, veliki dio tog povećanja izazvan je rastom uvoza u četvrtom kvartalu 2005. godine, koji je prethodio uvođenju PDV-a. Uz to je išlo prilično smanjenje deficita tekućeg računa u prvoj polovini 2006. godine, kako je izvoz porastao za 30%, a uvoz oslabio za 1,5% u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Nakon prilagođavanja radi efekata uvođenja PDV-a na uvoz, deficit tekućeg računa izgleda da je prilično stabilan - oko 20%. U zaključku, unatoč nekim privremenim poboljšanjima suštinski vanjski disbalans i dalje je velik.

Priliv direktnih stranih investicija je snažno vezan za proces privatizacije. Ostali tipovi priliva investicija znatno su porasli u 2005. godini na cijelih 13% GDP-a, te su finansirali preko polovine deficita tekućeg računa. Ovaj priliv je dijelom rezultat transfera stranih matičnih kompanija izvršenih prema njihovim bankama radi finansiranja rasta kredita i većih potreba za kapitalom. Takav priliv investicija uglavnom vezan za banke smanjen je donekle u 2006. godini, ali je njihova uloga u finansiranju deficita tekućeg računa ostala velika. Priliv direktnih stranih investicija opao je sa 7% GDP-a u 2004. godini na oko 5,2% u 2005. te dalje opao na 3,9% GDP-a u junu 2006., godina-na-godinu. Greške i propusti u statistici platnog bilansa i dalje su veliki, na oko 20% deficita tekućeg računa. Sve u svemu, deficit tekućeg

³ Procjene rasta u BiH razlikuju se prema različitim izvorima. Procjene za 2005. godinu uglavnom se kreću između 5% i 6% GDP-a.

⁴ Siva ekonomija nije uključena.

računa uglavnom se finansirao iz priliva direktnih stranih investicija i priliva putem privatnog sektora.

Vanjski javni dug nastavio je opadati i na kraju 2005. godine dostigao je 27,2% GDP-a. Većina kredita je plasirana pod koncesionim uvjetima, te je servisiranje duga iznosilo samo 4,1% vrijednosti izvoza u 2005. godini. Međutim, vanjska zaduženost privatnog sektora je porasla. Ukupni vanjski dug se procjenjuje na blizu 60%. U zaključku, ukupni vanjski dug porastao je kao rezultat povećanih kredita koji su plasirani u privatni sektor.

Postignut je napredak u postavljanju novih uvjeta za otplatu raznih vidova potraživanja od vlade vezanih za ratni i predratni period. Za zamrznutu deviznu štednju, usvojen je državni okvirni zakon koji utvrđuje uvjete za restrukturiranje tog duga. Pravni okvir u vezi sa restrukturiranjem potraživanja za ratne štete usvojen je na entitetskom nivou. Međutim, predloženi su amandmani na taj zakon, čiji je cilj skraćivanje perioda otplate – drastično - sa 13 na 5 godina - ali još nisu izglasani. Sporazum o restrukturiranju duga na neto sadašnju vrijednost od 10% GDP-a prethodno je postignut na sudovima, te će buduća rješenja biti skuplja. Potraživanja u pogledu restitucije procijenjena su kao visoka, a uvjeti restrukturiranja stoga su u fiskalnom pogledu veoma važni; međutim, još nije dogovoreno niti usvojeno nikakvo rješenje. Sve u svemu, postignut je određeni napredak u rješavanju pitanja domaćeg duga, ali ostaje neizvjesnost u vezi sa njegovim konačnim fiskalnim efektom.

Službeni podaci pokazuju da je nezaposlenost porasla sa 43% u 2004. na 44,6% u 2005. godini. Koristeći definicije Međunarodne organizacije rada, nezaposlenost je u aprilu 2006. godine procijenjena na 31%. Ako se uzmu u obzir neformalni poslovi, procjenjuje se da je nezaposlenost bliža procentu od 20% radno sposobnog stanovništva, mada nema na raspolaganju skorijih službenih procjena. Nezaposlenost je u velikoj mjeri ostala strukturalne prirode. Ona je također znatno varirala u odnosu na obrazovni nivo, te bila visoka među mladima. Otvaranje novih radnih mjesta u formalnom sektoru doživljava stagnaciju. Neformalni sektor je apsorbirao neke od novozaposlenih radnika i radnika na čekanju time povećavajući neformalnu nezaposlenost. U zaključku, otvaranje radnih mjesta i dalje ide sporo, a nezaposlenost je vrlo visoka.

Inflacija je dostigla 7,6% u januaru 2006. godine, u poređenju sa samo 0,4% u prethodnoj godini. Glavni faktor⁵ koji stoji iza te stope jest povećanje cijena vezano za uvođenje PDV-a, ali i više cijene električne energije, dok je povećanje reguliranih cijena također odigralo svoju ulogu, te utjecalo na povećanje cijena u drugim sektorima. Inflacija je usporena u prvim mjesecima 2006. godine, te je u martu dostigla 6,8% godina-na-godinu, ali je potom opet počela rasti. U avgustu 2006. godine, inflacija je dostigla 7,1% u Federaciji a 9,8% u RS godina-na-godinu. U zaključku, inflacija je znatno porasla sa prethodnog niskog nivoa, a na nju su uglavnom utjecali faktori ponude.

Bosna i Hercegovina nastavlja funkcionirati na temelju rješenja Currency Board-a. Konvertibilna marka (KM) i dalje je vezana za euro. Glavni instrument politike je stopa potraživanja rezervi komercijalnih banaka koja je dalje povećana na 15% duga krajem 2005. godine. Trend rasta deviznih rezervi je nastavljen. Neto devizne rezerve povećane su tokom 2005. godine za 20% izraženo u eurima, te pokrile 4,2% mjeseci uvoza. Rezerve su porasle za još 17% u prvih 7 mjeseci 2006. godine. U zaključku, Currency Board je ostao sidro monetarne politike, dok rezerve i dalje rastu.

Fiskalna politika je pooštrena u 2005. godini, ali javna potrošnja je velika te dalje raste. Konsolidirani budžetski bilans promijenio se od deficita od 0,6% GDP-a u 2004. godini, na

⁵ Mjereno indeksom maloprodajnih cijena.

suficit od 0,9% u 2005.⁶ Ova promjena proizašla je iz bolje prodaje i većih prihoda od poreza na promet i akciza, te smanjenje rashoda. Međutim, državni i entitetski budžeti za 2006. godinu bili su ekspanzivni i odražavali predizbornu klimu. Povećanje je uglavnom bilo trajne prirode. Usto, Zakon o pravima boraca, usvojen u Federaciji BiH, znatno će povećati rashode. Unatoč stanovitom rebalansu budžeta sredinom 2006. godine, potrošnja vlade će se još povećati sa već visokog nivoa od oko 50% GDP-a⁷, te će ta fiskalna pozicija vjerovatno biti pogoršana. Potrošnja Vlade ostala je neefikasna i troše se velika sredstva koja pritom generiraju slabe rezultate. Sve u svemu, javna potrošnja povećana je sa već visokog nivoa, dok je efikasnost potrošnje ostala niska.

Jedinstvena stopa PDV-a je uspješno uvedena u cijeloj zemlji u januaru 2006. godine. Ovo je bila važna reforma koja podržava stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora i smanjenje sive ekonomije. Ukupni direktni porezi porasli su za 30% u prvih sedam mjeseci 2006. godine u poređenju sa prethodnom godinom, ali je do tog povećanja došlo dijelom zbog privremenih faktora. Obim trajnog povećanja prihoda je stoga još uvijek neizvjestan, mada nije vjerovatno da će u potpunosti pokriti porast rashoda. U sažetku, uvođenje PDV-a je bilo uspješno te rezultiralo povećanjem prihoda.

Izvoz je bio u porastu, ali ga čini mali i uglavnom na sirovinama zasnovan dijapazon proizvoda. To prihode čini osjetljivim na cijene roba te je stopa rasta niska. Stalno prisustvo velikog deficita tekućeg računa odražava visoku privatnu potrošnju i nedovoljno dinamičan i dijelom gubitaški korporativni sektor. Veliki debalansi predstavljaju poseban izazov u kontekstu Currency Board-a, te zahtijevaju mudru fiskalnu politiku. Prijeteći fiskalni pritisci, npr. zbog neriješenog pitanja domaćeg duga i troškova koji podrazumijevaju izgradnju institucija, stoga predstavljaju posebno značajan rizik. Ograničena je bila i spremnost i sposobnost u rješavanju postojećih strukturalnih problema i dugoročnog planiranja fiskalnih politika. U zaključku, unatoč relativno visokom rastu i niskoj inflaciji, postoje prijetnje za ekonomsku stabilnost.

Slobodno djelovanje tržišnih snaga

Aktivnost privatnog sektora dosegla je 55% GDP-a u 2005. godini, što je povećanje od oko 50% u odnosu na 2004. godinu. U RS, proces privatizacije je nastavljen, te je prodano 38 preduzeća. Gotovo sve su to bila velika preduzeća. Detaljan plan privatizacije Telekoma Srpske usvojen je u junu 2006. godine, a tenderska procedura otvorena u septembru. Amandmani na Zakon o privatizaciji Federacije BiH, koji podržavaju neka poboljšanja u procesu, usvojeni su sredinom 2006. godine. Od početnog nominalnog kapitala planiranog za privatizaciju u RS, 40%⁸ ostaje da se privatizira uglavnom u komunalnom i infrastrukturnom sektoru. Proces privatizacije u Federaciji je usporen i prodano je 13 kompanija. Ovo uglavnom odražava nedostatak političke volje, kompleksnu strukturu institucionalnog odlučivanja, te neadekvatan pravni okvir. Još 60% početnog kapitala nominiranog za privatizaciju u Federaciji ostaje da se privatizira. Sve u svemu, napredak u privatizaciji je bio neujednačen, a obim javnog sektora je i dalje velik.

Koordinirana nastojanja na poboljšanju poslovne klime su bila slaba. Na državnom nivou, Udruženje poslodavaca je bilo odgovorno za identificiranje problema i barijera, ali je imalo mali utjecaj na politiku. RS je pokrenula vlastitu inicijativu identifikacije administrativnih barijera i uvođenje promjena, ali je taj proces još uvijek u početnoj fazi i još nije utjecao na

⁶ Uključuje sve nivoe vlasti, vanbudžetske fondove i projekte finansirane iz stranih izvora.

⁷ Siva ekonomija nije uključena.

⁸ Prema zakonu, 15% privatiziranih kapitalnih potreba treba da se izdvoje u penzione i restitucijske fondove koji su pod kontrolom države. Ako se brojke prilagode, oko 50% početnog kapitala ostaje u državnim rukama.

klimu za djelovanje preduzeća. U zaključku, nisu primijećena značajna poboljšanja poslovne klime.

Slobodan ulazak i izlazak na tržište

U 2005. godini, pokretanje biznisa podrazumijevalo je 12 koraka i trajalo prosječno 54 dana, što predstavlja pet dana više u odnosu na 2004. godinu. Troškovi registracije preduzeća ostali su visoki, mada su različiti u raznim dijelovima zemlje. Dobijanje svih relevantnih dozvola i saglasnosti za početak rada preduzeća trajalo je prosječno 467 dana i bilo posebno skupo (25% GDP-a per capita). Registracija imovine trajala je prosječno gotovo godinu dana i podrazumijevala 7 različitih koraka. Zakoni usvojeni u 2004. i 2005. godini, koji omogućavaju stvaranje jedinstvenog sistema registracije preduzeća nisu u potpunosti implementirani, uglavnom uslijed nedostatka tehničkih kapaciteta. Oni su imali za cilj smanjenje vremena i troškova registracije. U zaključku, pokretanje biznisa i dalje dugo traje, te je skupo.

Od usvajanja novog Zakona o stečaju u 2003. godini, došlo je do određenih postepenih poboljšanja. Prosječno vrijeme za obavljanje procedure je smanjeno sa 3 na 2 godine, dok je na sudovima pokrenuto preko 400 slučajeva. Međutim, na hiljade preduzeća i dalje je suočeno sa nelikvidnošću, a za njih još nije pokrenuta procedura bankrota. U zaključku, postignuta su određena poboljšanja u vezi sa procedurama bankrota.

Odgovarajući pravni sistem

Zemlja ima relativno veliki broj sudova, ali još uvijek ima mnogo zaostalih neriješenih predmeta. Ima političkog miješanja u sudski sistem. Sve u svemu, pravni sistem i dalje onemogućava poslovnu klimu.

Dovoljno razvijen finansijski sektor

Bankovne operacije nastavljaju sa snažnim rastom i ukupna aktiva je povećana sa 68,6% na 80% GDP-a. Ovaj rast je podržan kontinuiranom ekspanzijom kredita privatnom sektoru sa 38% na 46% GDP-a. Broj banaka povećan je sa 33 na 34. Strane banke dominiraju ovim sektorom i njihovo vlasništvo uvećano je dalje na 73% ukupnog kapitala. Privatizacija banaka je završena u RS-u, ali je u Federaciji 6 banaka ostalo u javnom vlasništvu. One čine 13% ukupnog kapitala bankarskog sektora. U 2005. godini je bankarski sektor predstavljao oko 80% ukupne aktive finansijskog sektora. Sve u svemu, bankarski sektor se nastavlja brzo širiti i pod dominacijom je stranih banaka.

Raspon kamatne stope između kredita i depozita sužen je sa 6,6% u 2004. godini na 5,4% u 2005. godini, i to u uvjetima sve veće konkurencije. Profitabilnost je povećana sa 5,8% na 6,4%. Ekspanziju kredita dijelom finansiraju strane matične kompanije. To je rezultiralo rastom dugoročnog vanjskog duga ovog sektora za 34% u 2005. godini. Rast kredita također je rezultirao padom koeficijenta adekvatnosti kapitala sa 18,7% na 17,7%. Udio neotplaćenih dugova u ovom sektoru u cjelini nastavlja opadati. U zaključku, porasla je konkurencija unutar bankarskog sektora.

Obje berze povećale su svoju tržišnu kapitalizaciju za oko 70% u 2005. godini. Broj prodanih vrijednosnih papira se više nego udvostručio, a ukupna kapitalizacija je povećana za oko 60% GDP-a na kraju 2005. godine. Međutim, najveći dio prodanih dionica bio je u investicijskim fondovima. RS je usvojila Zakon o tržištu hartija od vrijednosti, koji podržava bolje djelovanje tržišta i striktnije principe zahtjeva za javnošću. U zaključku, kapitalizacija tržišta dionica brzo raste, a došlo je i do izvjesnog poboljšanja regulatornog okvira.

Nadzor nad bankama obavljale su dvije zasebne entitetske Agencije za bankarstvo, koordinirane od strane Centralne banke. Ovaj pristup pokazuje jasna ograničenja sve integriranijeg bankarskog sektora, ali se još nije mogao postići sporazum oko načina

objedinjavanja nadzora. Zakoni sa ciljem jačanja regulatornog okvira za mikrofinansijske institucije usvojeni su od oba entiteta. Nadzor drugih dijelova finansijskog sistema, npr. osiguranja, još uvijek je iscjepkan, te je i dalje u razvoju. Leasing je ostao izvan domašaja nadzora. Sve u svemu, nadzor finansijskog sektora ostao je iscjepkan i nerazvijen u nekim područjima.

3.2.2 Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim silama unutar Unije

Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Funkcioniranje tržišnih snaga je onemogućeno zbog snažnog utjecaja javnog sektora na ekonomiju, te slabe poslovne i zakonske klime. Unatoč nekim poboljšanjima, tržišta su također ponekad iscjepkana između dva entiteta. Sve u svemu, makroekonomski kontekst pruža prilično stabilno okruženje za tržišne aktere, ali institucionalni i pravni okvir često ne pruža podršku razvoju privatnog sektora.

Dovoljan ljudski i fizički kapital

Pripremljeno je nekoliko zakona s ciljem podrške reformi u obrazovnom sektoru, npr. Državni zakon o visokom obrazovanju te o Agenciji za obrazovanje, ali još nisu usvojeni. Sektorom upravljaju ukupno 23 organizacije na različitim nivoima vlasti. Potrošeni resursi su relativno veliki, a rezultati slabi. Stope upisa u škole su relativno niske za srednje i visoko obrazovanje. Postoji znatna neusaglašenost između tržišta rada i znanja koje pruža obrazovanje, pogotovo na polju stručne obuke. Postoje i veliki regionalni dispariteti u rezultatima studenata. To je odraz ograničene usaglašenosti i koordinacije u zemlji kao cjelini, te razlika u finansiranju. U zaključku, u obrazovnom sektoru strukture su ostale neefikasne, a rezultati slabi.

Pripremljeni su zakoni na entitetskom nivou kojima je cilj pojednostavljivanje kompleksnog sistema direktnog oporezivanja prihoda. U RS je usvojen novi pravni okvir, dok je u Federaciji predloženi zakon Parlament odbacio. Institucionalna struktura ostaje kompleksna. Postoji 12 zasebnih organizacija odgovornih za djelovanje Zavoda za zapošljavanje i još 13 za politike tržišta rada. Zakoni na tržištu rada su poprilično usaglašeni u cijeloj zemlji, ali još uvijek ima velikih razlika u nekim područjima, koji se na primjer tiču beneficija za nezaposlenost. Usto, pravni okvir je rigidan, a troškovi rada, mimo plata, visoki. Pripremljeni zakoni u dva Entiteta su različiti, a pravila oporezivanja i dalje su različita između Entiteta. Sve u svemu, postignut je ograničen napredak u poboljšanju funkcioniranja tržišta rada.

Aktivni programi tržišta rada postoje kako na državnom, tako i na entitetskom nivou. Nivo politika je ostao skroman, te usmjeren na subvencioniranje zaposlenosti, a ne na poboljšanje kvalifikacija. Međutim, velik broj institucija uključenih u aktivno definiranje politika tržišta rada komplicira sistemski razvoj politika. Mobilnost radnika je ostala niska, a tržišta rada i dalje su iscjepkana. U zaključku, koordinacija politika tržišta rada je slaba, a tržište rada i dalje iscjepkano.

Obim direktnih stranih investicija *per capita* dostigao je € 495. Oko 58% direktnih stranih investicija otpada na industriju, a 16% je usmjereno na bankarski sektor. Godišnji priliv direktnih stranih investicija smanjen je sa preko 7% GDP-a u 2005. godini na oko 4% GDP-a sredinom 2006. godine, uglavnom kao rezultat nižih priliva vezanih za privatizaciju. Institucionalni okvir i kapacitet rješavanja problema istraživanja i razvoja i dalje su slabi i iscjepkani. Sve u svemu, priliv direktnih stranih investicija i dalje je snažno vezan za proces privatizacije, dok je i dalje nedovoljan okvir vezan za istraživanje i razvoj.

Odgovarajuća sektorska struktura i struktura preduzeća

Udio zaposlenosti u proizvodnji smanjen je tokom 2005. godine za oko 1%, tj. na 22% u Federaciji i 23,5% u RS. Udio formalne nezaposlenosti u poljoprivredi i dalje je nizak - oko

2,5% u Federaciji i 3,5% u RS.⁹ Međutim, službena statistika ne uključuje veliki dio radno sposobnog stanovništva. Sve u svemu, udio različitih sektora u ukupnoj zaposlenosti i dalje je prilično stabilan.

Oba entiteta su zasebno obavljala neke aktivnosti vezane za srednja i mala preduzeća (MSP), ali uz nedostatak koordinacije i politika. Sveobuhvatne strategije MSP bile su blokirane zbog suprotstavljanja predloženoj uspostavi državnih struktura. Dijalog između poslovne zajednice i vlasti, te obuka u cilju podrške poduzetništvu bili su slabi. U zaključku, odgovornost za politike MSP i dalje je podijeljena.

RS je usvojila zakon koji omogućava preduzećima koja će biti privatizirana da reprogramiraju svoj dug. Ovo je urađeno sa ciljem pomoći restrukturiranju i prodaji. U Federaciji, međutim, zakonske promjene podrazumijevaju da dug može biti reprogramiran bez nekog stvarnog restrukturiranja kompanije. Praksa upravljanja preduzećima općenito je i dalje slaba. Veliki dijelovi korporativnog sektora, kako privatnog, tako i onog u javnom vlasništvu, treba da se restrukturiraju. Nedostatak poticaja za menadžere i vlasnike da preduzmu restrukturiranje i dalje je krupna prepreka promjenama. U RS su usvojene neke zakonske promjene u vezi sa privatizacijskim i investicijskim fondovima, radi poboljšanja strukture vlasništva i poticaja restrukturiranju uglavnom u kompanijama koje su privatizirane certifikatima. Sve u svemu, napredak u restrukturiranju preduzeća i dalje je spor mada su neka poboljšanja na planu regulatornog okvira postignuta.

Komunalna i infrastrukturna preduzeća ostala su u javnom vlasništvu. Općenito, regulatorni okvir je poboljšán, mada ostaje slab uz iscjepkane odgovornosti. U energetskom sektoru je nastavljena reforma koja se tiče razdvajanja prijenosa energije. Napredak u liberalizaciji i većoj konkurenciji bio je spor. U zaključku, komunalna i infrastrukturna preduzeća ostala su u javnom vlasništvu, te je, unatoč nekim poboljšanjima u pogledu regulatornih struktura, okvir i dalje slab.

Utjecaj države na konkurentnost

Konkurencijsko vijeće, koje je osnovano 2004. godine, počelo je igrati konkretnu ulogu na tržištu. Dobilo je veće ovlasti, poboljšalo svoju usklađenost sa *acquis-em*, te proširilo regionalnu pokrivenost. Procedure javnih nabavki poboljšane su, te je postignut napredak u uspostavi punog institucionalnog okvira predviđenog zakonom. Međutim, nema poboljšanja na području državne pomoći, a nije bilo ni monitoringa, niti sveobuhvatnih informacija o obimu državne pomoći. Državni nivo nema nadležnost na ovom polju, a državnu pomoć uglavnom daje nekoliko nižih nivoa vlasti uz malu transparentnost. Institut za intelektualno vlasništvo je uspostavljen ali još uvijek nije potpuno operativan. U sažetku, postignut je određen napredak u poboljšanju konkurencijske klime.

Integracija trgovine sa EU

Trgovina robama i uslugama kao dio GDP-a dostigla je 122% u martu 2006. godina-na-godinu, u poređenju sa 117% u 2004. Uvoz je predstavljao 83% GDP-a.

EU je ostala najvažniji trgovinski partner. U 2005. godini, trgovina sa EU je povećana, a njen udio u ukupnoj trgovini opao, te je dostigao 53% izvoza i 50% uvoza. Izvoz u susjedne zemlje sa usvojenim Sporazumima o slobodnoj trgovini povećan je sa 39% na 42% ukupnog izvoza u 2005. godini. 70% trgovine je ostvareno sa pet zemalja, od kojih su tri u EU. Ovo ukazuje na ovisnost o razvoju događaja na nekoliko tržišta. Sastav izvoza i dalje je uzak. Rude, metali i slični proizvodi predstavljaju 40%, a hemijski proizvodi i proizvodi od drveta dodatnih 20%

⁹ Podaci iz Ankete radne snage, međutim, pokazuju da je stvarna zaposlenost u poljoprivrednom sektoru oko 20%, a zaposlenost u industriji 30%, bez starijih komparativnih podataka.

ukupnog izvoza. U zaključku, otvorenost tržišta nastavlja rasti, ali uz dalju ovisnost o nekoliko tržišta i proizvoda.

Stvarni efektivni devizni kurs (REER) KM, doživio je blagi pad od januara do oktobra, ali je onda dostigao vrijednost koju je imao pred kraj 2005. godine. U prvoj polovini 2006. godine, REER je ostao prilično stabilan. Glavni utjecaj na REER je imala fluktuacija deviznog kursa sa nekim susjednim zemljama. To su glavni trgovinski partneri izvan Euro-zone. Ukupno gledano, konkurentnost cijena i dalje je uveliko stabilna.

4. EVROPSKI STANDARDI

U ovom se poglavlju razmatra sposobnost Bosne i Hercegovine da postupno približi svoje zakonodavstvo i politike onima koji su vezani za *acquis* u pogledu unutarnjeg tržišta, sektorskih politika i pravosuđa, slobode i sigurnosti, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i prioritetima iz Evropskog partnerstva. Također analiziramo administrativne kapacitete Bosne i Hercegovine.

4.1 Unutarnje tržište

4.1.1 Slobodno kretanje roba

Malo napretka je postignuto u pogledu **standardizacije i certifikacije**. Bosna i Hercegovina još nije počela implementirati Zakon iz 2004. godine o uspostavi tri nezavisna Instituta za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo. Zbog toga pitanja vezana za standarde (kao i za mjeriteljstvo) još uvijek rješava zajedničko tijelo, Institut za standarde, mjeriteljstvo i patente Bosne i Hercegovine (BASMP). BASMP je Partnersko tijelo Evropskog komiteta za standardizaciju (CEN), te pridruženi član Evropskog komiteta za elektro-tehničku standardizaciju (CENELEC). BASMP je također puni član Evropskog instituta za telekomunikacijske standarde (ETSI).

Do kraja 2005. godine, usvojeno je 6028 Evropskih standarda (EN) kao standardi Bosne i Hercegovine (BAS), od kojih je velika većina usvojena metodom deklaracije. Od ukupnog broja usvojenih EN-ova, 120 su oni koji pružaju pretpostavku usklađenosti sa suštinskim uvjetima tehničkih propisa.

Institut za standardizaciju osnovao je 40 tehničkih komiteta i 64 radne grupe sa 724 zaposlena stručnjaka za pripreme BAS standarda. Direktor Instituta za standardizaciju tek treba da se imenuje.

Malo se toga razvijalo na polju **mjeriteljstva**. Rukovodne pozicije (direktor i zamjenik direktora) Instituta za mjeriteljstvo su popunjene. Institut je pridružena članica Organizacije za zakonsko mjeriteljstvo (OIML), a od januara 2006. godine postao je pridruženi član EUROMET-a (Evropska saradnja u mjeriteljskim standardima). U maju 2006. godine, usvojen je Pravilnik o unutarnjoj organizaciji Instituta za mjeriteljstvo. Komisija za preuzimanje i raspodjelu zadataka, opreme, arhiva i novčanih sredstava, kao i državnih službenika i uposlenika počela je sa radom. Zakonodavstvo o mjeriteljstvu nije usklađeno sa standardima EU koji zahtijevaju razdvajanje pravnog, naučnog i industrijskog mjeriteljstva. Štoviše, postojeći entitetski Zakoni o mjeriteljstvu nisu u potpunosti usklađeni sa državnim. Studija koja pruža osnov za pripremu strategije razvoja mjeriteljstva u Bosni i Hercegovini je urađena.

Institut za akreditaciju je izdao 26 akreditacija, 11 za laboratorije za testiranje, 4 za laboratoriju za kalibraciju, 2 za tijela za certificiranje proizvoda, te 9 za inspeksijska tijela. U 2005. godini, primljeno je 6 novih uposlenika čime je ukupan broj osoblja 10, te su im odgovarajući ured i oprema stavljeni na raspolaganje za rad.

Ograničeni koraci su preduzeti u pogledu **nadzora tržišta**. Rukovodna mjesta u Agenciji za nadzor tržišta su popunjena, a odluka u vezi sa lokacijom Agencije donesena. Ipak, Agencija još uvijek nije operativna. Sistem nadzora tržišta ostaje u velikoj mjeri zasnovan na obaveznim standardima i predtržišnoj kontroli. Neophodan je daljnji razvoj sistema nadzora tržišta zasnovan na odgovarajućem zakonodavstvu vezanom za proizvode.

Na snazi je Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usklađenosti iz 2004. godine, ali je njegov značaj ograničen pošto nisu usvojeni tehnički propisi kojim se preuzima *acquis* u području ocjene usklađenosti, te nedostaje odgovarajuća infrastruktura za ocjenu usklađenosti. Uputstvo o Metodi razvoja i procedure usvajanja tehničkih propisa usvojeno je u maju 2006. godine, ali mehanizmi internih konsultacija i obavještanja još uvijek nisu formalno utvrđeni.

Trenutno nema sistema ocjenjivanja usklađenosti. Kao privremenu mjeru, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je dobilo mandat izdavanja ovlaštenja pojedinim tijelima koja obavljaju aktivnosti sličnu ocjeni usklađenosti u pogledu određenih proizvoda. Ocjenjivanje usklađenosti se ne vrši za lokalno proizvedene i uvezene proizvode prije nego što se plasiraju na tržište. Program prijenosa tehničkih propisa usvojen je u maju 2006. godine.

Određeni napredak je postignut u području **zaštite potrošača i zdravlja**. Zakon o zaštiti potrošača iz 2003. godine zamijenjen je novim aktom koji uvodi instituciju Ombudsmena za zaštitu potrošača, te pruža veća prava potrošačima u Bosni i Hercegovini. Relevantna institucija Ombudsmena još nije uspostavljena. Bosna i Hercegovina ima i Državno udruženje potrošača, čiji je cilj promoviranje Zakona o konkurenciji i Zakona o zaštiti potrošača. Aktivnosti ovog Udruženja su još uvijek ograničene, pošto nema izvor finansiranja mimo simbolične članarine.

Zakon o medicinskim proizvodima i medicinskim aparatima je izrađen te dostavljen Ministarstvu civilnih poslova, ali ga je Parlament odbio. Kao rezultat, zadržana je domaća monopolska proizvodnja. Uspostava Nacionalne agencije za medicinske proizvode i medicinske aparate koja bi trebala biti regulirana ovim zakonom stoga se tek očekuje.

Institucionalni i zakonodavni razvoj pružaju osnov na kojem Bosna i Hercegovina treba da dalje gradi jak sistem zaštite potrošača i zdravlja diljem zemlje.

Pripreme Bosne i Hercegovine na poljima standardizacije, certifikacije, mjeriteljstva, nadzora tržišta i zaštite potrošača i zdravlja i dalje su u ranoj fazi.

4.1.2 Kretanje osoba, usluga i pravo uspostave preduzeća

Nema nekog posebnog razvoja u pogledu **kretanja osoba**. Nije postignut napredak u vezi sa kretanjem radnika. Radno zakonodavstvo i okvir politika ostaje iscjepkan, a mobilnost radnika i dalje je ograničena. Strani državljani, uključujući državljane EU, sa zakonskim boravkom u bilo kojem od dva entiteta imaju zakonski pristup zaposlenju. Potrebno je da dobiju radnu dozvolu. Te radne dozvole važe godinu dana i mogu se produžavati. Izdaju se samo ako nema nezaposlenih kvalificiranih državljana Bosne i Hercegovine na raspolaganju kako bi popunili određeno upražnjeno radno mjesto. Neformalne administrativne procedure za strance (npr. zahtjev za obrazovnim kvalifikacijama/verifikacijama) često su prevelike i predstavljaju prepreku mobilnosti. Što se tiče prava socijalne sigurnosti, sistem socijalne sigurnosti u Bosni i Hercegovini ostaje iscjepkan i tehnički neodgovarajući da bi omogućio mehanizme socijalne sigurnosti koordinirane sa onima u EU. Štoviše, sistem ne pruža prava na beneficije socijalnog osiguranja za izdržavane članove porodice stranaca koji borave i rade u Bosni i Hercegovini.

Nastojanja Bosne i Hercegovine na polju kretanja osoba treba ubrzati.

Ograničen napredak je postignut na području **usluga**. Banke u Bosni i Hercegovini i dalje su regulirane zasebnim entitetskim zakonima, te su pod nadzorom dvije različite entitetske Agencije za nadzor banaka. Nedostatak jedinstvenog državnog zakonodavstva i jedinstvenog bankarskog regulatora podrivaju implementaciju nadzornih praksi u skladu sa najboljim međunarodnim praksama. Centralni registar dugovanja preduzeća u Bosni i Hercegovini, uspostavljen u okviru Centralne banke, počeo je djelovati u aprilu 2006. godine.

Članovi Upravnog odbora Državne agencije za nadzor osiguranja i direktor agencije su imenovani u decembru 2005. godine. Međutim, zapošljavanje osoblja počelo je tek nedavno, te Agencija nije još uvijek u potpunosti operativna. Nadalje, državno zakonodavstvo nije izvršilo prijenos nadležnosti nadzora na Državnu agenciju, te stoga nadzor i dalje ostaje na entitetskom nivou.

Nije bilo napretka u pogledu obligacionih odnosa i Zakona o leasingu. Kako Zakon o obligacijama, koji utiče na razne aspekte komercijalne aktivnosti, kao što je tržište nekretninama, hipotekarnih kredita i leasinga, tek treba da se usvoji na državnom nivou, obligacioni odnosi su regulirani neusaglašenim entitetskim zakonima, te na osnovu jednog zastarjelog Zakona o obligacijama iz 1978. godine.

Republika Srpska usvojila je u avgustu 2006. godine novi Zakon o tržištu hartija od vrijednosti, čiji je cilj usaglašavanje zakona Bosne i Hercegovine sa *acquis-em*.

Izvjestan progres je postignut u usaglašavanju računovodstva i revizije sa međunarodnim standardima. Prema državnim i entitetskim Zakonima o računovodstvu i reviziji od januara 2006. godine, Međunarodni standardi o finansijskom izvještavanju (IFRS), i Međunarodni standardi revizije (ISA) su primjenjivi u Bosni i Hercegovini. Međutim, pragovi za primjenu IFRS su vrlo niski, što otvara pitanje proporcionalnosti ovog zahtjeva i kapaciteta organa vlasti te domaće računovodstvene i revizorske profesije da ih primjenjuju u praksi. Ti zakoni također definiraju jednoobrazne uvjete za profesionalnu certifikaciju i licenciranje, kao i za profesionalni razvoj računovođa i revizora, u skladu sa kriterijima Međunarodne federacije računovođa (IFAC).

Nije bilo dodatnog razvoja u vezi sa **pravom nastana**. Bosna i Hercegovina nastavlja provoditi fleksibilan program nastana. Sve kompanije iz EU mogu slobodno pokretati svoje djelovanje u Bosni i Hercegovini, što je podložno nacionalnom tretmanu (uz ista prava i obaveze koja su data državljanima Bosne i Hercegovine). Sva preduzeća koja djeluju u Bosni i Hercegovini mogu kupovati i zemlju i drugu imovinu. Sadašnje zakonodavstvo zabranjuje nacionalizaciju, eksproprijaciju i rekviziciju te imovine (osim u slučajevima koji su od nacionalnog interesa, uz plaćanje odgovarajuće kompenzacije). Dosada nije bilo slučajeva eksproprijacije imovine.

Bez obzira na liberalni režim nastana, razni neformalni faktori i dalje su prepreka nastanu. To uključuje obimne administrativne procedure, korupciju i slabo provođenje zakona, uglavnom u vezi sa ugovorima i imovinskim pravima.

Nije bilo znatnih promjena u vezi sa **zakonom o preduzećima**. Okvirni Zakon o jedinstvenoj registraciji preduzeća u Bosni i Hercegovini, usvojen 2004. godine, te entitetski Zakoni, usvojeni 2005. godine, čiji je cilj djelomično smanjenje vremena i troškova registracije, još uvijek se ne provode na ispravan način.

Pripreme Bosne i Hercegovine na području usluga, prava nastana, te zakona o preduzećima su počele, ali su i dalje u ranoj fazi.

4.1.3 Slobodno kretanje kapitala

Nije bilo naročitog novog dešavanja na planu **slobodnog kretanja kapitala**.

U pogledu **kretanja kapitala**, Bosna i Hercegovina i dalje provodi liberalan režim unutrašnjih tokova kapitala, ali nameće određena ograničenja na vanjske transfere i pojedincima i nedržavljanima. U pogledu priliva direktnih stranih investicija, ograničenja se primjenjuju samo na sektore naoružanja i medija, gdje je udio stranog kapitala ograničen na 49%. Transferi i repatrijacija profita i doznake, kao i transferi deviza od strane domaćih i stranih kompanija u potpunosti su dozvoljeni. Državni Zakon o direktnim stranim investicijama, te provedbeno entitetsko zakonodavstvo osiguravaju prava transfera i repatrijacije.

Domaće i strane kompanije mogu imati više bankovnih računa za devizne transakcije. Nema deviznih ograničenja, niti kontrole lokalne valute, a efektivno rješenje Currency Board-a sa fiksnim vezivanjem za euro osigurava punu konvertibilnost konvertibilne marke u euro. Međutim, sve devizne operacije, uključujući i transfere deviza, regulirane su neusaglašenim entitetskim zakonima, koji nisu u potpunosti usaglašeni sa evropskim standardima.

Bosna i Hercegovina ima modernu strukturu **platnog sistema**. Reforma platnog sistema je bila naročito uspješna. Bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS) i sistemi žiro kliringa su gotovo u potpunosti u skladu sa ključnim principima za sistematski važne platne sisteme koje je donijela Banka za međunarodna poravnanja (BIS). Centralna banka drži platne sisteme pod svojom jurisdikcijom. Komercijalne banke provode domaće platne transakcije, a Centralna banka služi kao agent za poravnanja.

Pripreme Bosne i Hercegovine u ovom području dobro napreduju.

4.1.4 Carine i porezi

Postignut je ograničen dodatni napredak u vezi sa **carinskim propisima**. Carinski propisi su usvojeni i u velikoj mjeri usklađeni sa *acquis-em*. Njihovu punu primjenu treba osigurati, posebno u područjima kao što je porijeklo, procjena i pojednostavljene procedure.

Bosna i Hercegovina ima pet operativnih slobodnih zona. Podneseni su zahtjevi za novim slobodnim zonama. Nije bilo dosljedne kontrole roba koje ulaze ili izlaze iz slobodnih zona. Zakon o slobodnim zonama i Zakon o dopunama Zakona o carinskoj politici, usvojen u junu 2006. godine, oslobađaju carinskih dažbina uvoz opreme za proizvodne aktivnosti u zonama slobodne trgovine. To nije u skladu sa *acquis-em*, koji utvrđuje da su slobodne zone dio carinske teritorije te da takva oprema ne može normalno biti izuzeta od dažbina.

Što se tiče carinske procjene uvezenih roba, tokom jednog dijela izvještajnog perioda Bosna i Hercegovina je pri utvrđivanju osnovice carinske vrijednosti za određene tipove roba nastavila koristiti cjenovnik umjesto transakcijsku vrijednost, što je metod suprotan pravilima Svjetske trgovinske organizacije, klauzuli o mirovanju Autonomnih trgovinskih mjera Evropske Unije, Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, te vlastitom Zakonu o carinama Bosne i Hercegovine (pogotovo Članu 26 Zakona o carinskoj politici). U aprilu 2006. godine Uprava za indirektno oporezivanje (ITA) je uputila pismo svim regionalnim centrima da isprave tu situaciju, ali se tek treba potvrditi dosljedna implementacija u cijeloj zemlji.

Bosna i Hercegovina treba da ukine carinske dažbine za obradu carinskih deklaracija jer su one suprotne *acquis-u*.

U pogledu **administrativnog i operativnog kapaciteta**, Uprava za indirektno oporezivanje (ITA) je postigla daljnji napredak na području carina. Nakon uspješnog spajanja tri carinske uprave u ITA, otvoren je jedinstveni račun. ITA i dalje čini napore u borbi protiv prevara i korupcije, te je u toku obuka cjelokupnog osoblja o Kodeksu ponašanja u skladu sa standardima EU. Trenutno 2.164 uposlenika (uključujući Odjel za PDV) rade u ITA. Ipak i dalje su potrebni trajni naponi. Kapacitet interne revizije ITA, kao i jedinica za istragu i obavještajni rad treba dalje poboljšati, te dalje razviti analizu rizika.

Od januara 2006. godine ITA je bila jedini organ nadležan za izdavanje i podnošenje zahtjeva za verifikaciju potvrda o kretanju EUR 1 za trgovinu sa EU. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEO) je odgovorno za verifikaciju potvrda o kretanju EUR 1 u vezi sa Sporazumima o slobodnoj trgovini zaključenim sa drugim zemljama. Raspodjela nadležnosti između ITA i MVTEO-a, koja se tiče pitanja porijekla, međutim, nije jasna. To izaziva probleme menadžmenta pitanja porijekla koji se mogu umnožiti kad se uvede dijagonalna kumulacija, koja uključuje Evropsku komisiju i druge zemlje članice Procesu stabilizacije i pridruživanja. Neophodni su amandmani na Zakon o carinskoj politici, pošto trenutno nema pravnog osnova za odredbe o porijeklu roba koje reguliraju primjenu ATM.

U junu 2006. godine u Skopju je potpisan Sporazum o saradnji i uzajamnoj pomoći između Uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine i Ministarstva finansija Republike Bugarske, Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, Republike Crne Gore i Republike Srbije.

Što se tiče kompjuterizacije, vlasti Bosne i Hercegovine potvrdile su u junu 2006. godine da žele nastaviti raditi sa sistemom ASYCUDA za kompjuterizirane carinske prijave i sistem obrade umjesto ALICE carina, alternativni sistem obrade carinskih prijava razvijen uz pomoć EU.

Sve u svemu, na polju carina Bosna i Hercegovina je samo djelomično ispunila svoje ciljeve.

Što se tiče **oporezivanja**, postignut je napredak na polju indirektnog oporezivanja u pogledu primjene poreza na dodanu vrijednost (PDV). Jedinствена stopa PDV-a (17%), sa izvozom na nultoj stopi, uvedena je 1. januara 2006. godine. Zakon o PDV je zasnovan na 6. Direktivi EU o PDV-u. Prag PDV je 50.000 KM (oko € 25.000) a kompanije mogu izabrati da se registriiraju čak i ispod tog praga, što je u skladu sa *acquis-em*. Implementacija je dosta odmakla, a rast prihoda je do sada premašio sva očekivanja. Dalja nastojanja su potrebna da se poveća nivo prikupljanja poreza. Ovo treba da uključi i pitanja kao što su korištenje tehnika analize rizika.

Dok je uvođenje PDV-a bilo uspješno, bilo je malo napretka na planu izbora dugoročnog modela raspodjele prihoda iz indirektnih poreza. Sporenja oko metoda raspodjele prihoda rezultirala su čestim kašnjenjima. Jednako brinu pokušaji vlasti Bosne i Hercegovine da u pogledu Zakona o PDV-u odstupe od evropskih standarda proširenjem poreza nulte stope, te uvođenjem izuzeća za određene kategorije roba. Provedba socijalnih programa koja ima za cilj ublažavanje mogućih negativnih efekata uvođenja PDV-a je odložena.

Provedba zakona o akcizama napreduje, a porezne markice ITA-e za akcizne proizvode su već uvedene. Indirektno oporezivanje će, međutim, i dalje trebati usklađivati sa *acquis-em*.

Bilo je određenog ograničenog napretka u pogledu direktnih poreza. Bosna i Hercegovina ima vrlo kompleksan sistem, pošto su odgovornosti podijeljene između entiteta i općina. Entiteti imaju vlastite poreze na dobit, poreze na lični prihod i poreze na imovinu. Distrikt Brčko ima veoma povoljan sistem, sa jedinstvenom stopom od 10% za porez na dobit i prihod. Sličan režim je uveden u Republici Srpskoj, gdje je Narodna skupština usvojila Zakon o porezu na lični prihod u avgustu 2006. godine (jedinствена stopa od 10% za poreze na dobit i poreze na prihod sa progresivnim stopama i jednim brojem izuzeća i umanjenja). Federacija do sada nije uspjela usvojiti novi zakon o porezu na prihod.

U vezi sa poštivanjem principa Kodeksa ponašanja o oporezivanju preduzeća u Bosni i Hercegovini, analiza jaza čiji je cilj identifikacija postojećih mjera koje bi mogle biti suprotne tim principima je neophodna. Neki porezi koji zahtijevaju pažnju u ovom pogledu već su identificirani (npr. petogodišnja prednost u pogledu direktnog oporezivanja u slobodnim zonama, smanjenje od 20% u Federaciji za strane kompanije), ali detaljna procjena još nije provedena.

Porezne reforme na polju direktnih poreza treba početi, posebno s obzirom na direktive u vezi sa porezom za preduzeća. Treba dovršiti mrežu sporazuma koja se temelji na najnovijem OECD-ovom modelu.

Sve u svemu, pripreme Bosne i Hercegovine na polju indirektnog oporezivanja napreduju. Porezna uprava treba dalje poboljšati kompjuterizaciju i provoditi antikorupcijske politike. Pripreme u pogledu direktnog oporezivanja i dalje su u ranoj fazi.

4.1.5 Konkurencija

Bosna i Hercegovina postojano napreduje na polju **antitrustovske** kontrole. Zakon o konkurenciji usvojen u julu 2005. godine bio je u tome pozitivan korak. Daljnji amandmani (npr. definicija geografskog tržišta) i dalje su neophodni radi usklađivanja sa *acquis-em*.

Od januara 2006. godine, entitetski Uredi za konkurenciju u Banjoj Luci i Mostaru, koji su organizacijski dio entitetskih Ministarstava trgovine, postali su dio Konkurencijskog vijeća.

U periodu između avgusta 2005. i marta 2006. godine, Konkurencijsko vijeće razradilo je desetinu provedbenih pravnih akata s ciljem usklađivanja zakonodavstva sa *acquis-em*. Broj zaposlenih u Vijeću je 19, od kojih je 7 zaposleno u ovom izvještajnom periodu. Konkurencijski organi su proveli izvjestan broj istraga i izdali nekoliko mišljenja, uključujući i ona na polju transporta, TV oglašavanja i spajanja banaka. Od 25 prijavljenih slučajeva, 18 je do sada razriješeno obavezujućim odlukama, od kojih je 5 doneseno u ovom izvještajnom periodu. U 2006. godini pokrenut je jedan slučaj po službenoj dužnosti.

Vijeće je uspostavilo kontakte sa relevantnim organima u regionu – Memorandum o saradnji i razumijevanju sa Agencijom za tržišnu konkurenciju Republike Hrvatske potpisan je u martu 2006. godine – te sa zemljama EU; uspostavljena je i multilateralna saradnja sa odgovarajućim međunarodnim tijelima, organizacijama i institucijama na polju konkurencije. Pregovori o Memorandumu o saradnji i razumijevanju sa Bivšom Jugoslavenskom Republikom Makedonijom su u toku.

Pripreme Bosne i Hercegovine na polju anti-trusta su umjereno napredovale.

Nema još značajnog napretka u pogledu **državne pomoći**. Relevantno zakonodavstvo nije još doneseno, a ne postoji ni državno tijelo odgovorno za praćenje pomoći koja se daje iz javnog budžeta. Kao rezultat, sveobuhvatna inventura državne pomoći tek treba da se provede. Nedostatak kontrole pogoršava činjenicu da je davanje državne pomoći i dalje odgovornost entiteta, kantona i općina.

Pripreme na polju državne pomoći i dalje su u ranoj fazi.

4.1.6 Javne nabavke

Određen napredak je postignut na polju **javnih nabavki**. Implementacija postojećeg zakonodavstva je nastavljena.

Institucionalno, napredak je bio značajan, ali ga treba održati. Agencija za javne nabavke na državnom nivou počela je djelovati u decembru 2005. godine. Ona sada ima odgovarajući budžet i opremu da ispunjava svoj mandat. Od juna 2006. godine, počelo je raditi 12 zaposlenih, uključujući direktora i 2 člana po filijalama u Banjoj Luci i Mostaru. To predstavlja oko pola od ukupnog broja zaposlenih planiranih do 2007. godine. Odbor Agencije za javne nabavke uspostavljen je krajem 2005. godine.

Standardna tenderska dokumentacija i elektronsko objavljivanje oglasa postalo je standardna procedura nabavki koje vrše javni organi. Zvaničnici koji se bave procedurama nabavke u tim tijelima, sudije i jedan broj firmi iz privatnih sektora prošli su obuku o specifičnim aspektima Zakona i propisa o javnim nabavkama.

Sadašnje odredbe o obaveznoj primjeni preferencijalnog domaćeg tretmana daju domaćim ponuđačima preferenciju u pogledu cijena do 15% . Ta preferencija se smanjuje za 5% svake dvije godine i ovim tempom će biti sasvim ukinuta do 2011 godine.

Odbor za razmatranje žalbi koji odlučuje o žalbama u pogledu javnih nabavki i podnosi izvještaj Parlamentu, uspostavljen je nakon dugog odlaganja te je imao i neke probleme. U decembru 2005. godine imenovano je pet od njegovih šest članova, ali su tri podnijela ostavku, uključujući i predsjedavajućeg. Odbor za razmatranje žalbi tako nije imao potreban kvorum da bi donosio odluke o žalbama u vezi sa tenderima. Rezultat je bio povećan broj žalbi i brojne otkazane procedure javnih ugovora. Vlasti su ovaj problem riješile u avgustu 2006. godine imenovanjem četvrtog člana. Odbor za razmatranje žalbi u vezi sa javnim nabavkama je potom nastavio s radom.

Sve u svemu, pripreme Bosne i Hercegovine na polju javnih nabavki su započele.

4.1.7 *Zakon o intelektualnom vlasništvu*

Ograničen napredak je postignut u pogledu **prava intelektualnog vlasništva**. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Instituta za intelektualno vlasništvo, odobren je od Vijeća ministara u maju 2006. godine te je uspostavljeno pet jedinica. Institut sada ima 13 zaposlenih. Budžet za 2006. godinu omogućava zapošljavanje još 34 službenika, s ciljem da se postigne ukupan broj od 64 zaposlena.

Institut još ne obavlja sve funkcije iz svoga mandata (npr. u vezi sa autorskim pravima, on ne vrši reviziju Društava za kolektivno upravljanje), te trenutno ima značajno umanjene resurse, što podriva njegovu sposobnost da učinkovito obavlja svoje zadatke. Institut, koji je nadležan i za patente, dobio je tri aplikacije od početka 2006. godine.

Zbog nedostatka jedne centralne baze podataka nije moguće obavljati traganje kako bi se izbjegli sukobi u pogledu dizajna i trgovinskih marki. To rezultira visokim nivoom pravne nesigurnosti.

Što se tiče **provedbe**, Bosna i Hercegovina ne provodi adekvatno prava na intelektualnu svojinu (IPR). U Bosni i Hercegovini vlada visok nivo krivotvorenja i piratstva a zemlja je i dalje distribucijski punkt za krivotvorene i piratske robe koje dolaze u ostatak Evrope.

Bosna i Hercegovina još nije u stanju provesti i staviti na snagu ključne međunarodne sporazume o IPR-u čija je potpisnica. Ona je član Svjetske organizacije za intelektualnu imovinu (WIPO), te strana u jednom broju važnih konvencija IPR-a, kao što je Pariška konvencija o zaštiti industrijske svojine, Madridski sporazum u vezi sa međunarodnom registracijom marki, te Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela.

4.1.8 *Socijalne politike*

U vezi sa **politikama zapošljavanja** zabilježen je mali razvoj. Treba se pozabaviti mnogim političkim, socijalnim i administrativnim pitanjima kako bi se riješilo ovo područje. Između ostalog, treba dalje promovirati aktivne mjere rada kako bi se poboljšala umijeća onih koji traže posao (adekvatna obuka, prilika za prvo profesionalno iskustvo, i sl.).

Mada su glavne nadležne institucije na državnom i entitetskom nivou zajednički pripremile "Državne izvještaje o politikama zapošljavanja u Bosni i Hercegovini za 2004. i 2005. godinu", Bosna i Hercegovina još nema Nacionalni akcioni plana zapošljavanja.

Prepreka dobrom funkcioniranju tržišta rada u Bosni i Hercegovini je njegova velika iscjepkanost i kompleksna administrativna struktura. Odgovornosti u pogledu politika tržišta rada su podijeljene između Agencije za rad i zapošljavanje na državnom nivou i mnogih drugih organizacija na entitetskom i kantonalnom nivou. U tim okolnostima, definiranje politika je posebno komplicirano. Agencija ima tek ograničen utjecaj na to. Štoviše, nema

jedinstvenog zakonodavstva o tržištu rada, beneficije za nezaposlenost se razlikuju unutar zemlje, a mobilnost i fleksibilnost tržišta rada je niska, jednako kao i otvaranje novih radnih mjesta.

Kompleksna forma vlade i iscjepkanost zakonodavstva ne idu u prilog razvoju odgovarajućeg sistema kolektivnog pregovaranja. To, zajedno sa visokim porezima na rad, doprinosi nefleksibilnosti tržišta rada.

Stvaranje savremenog okvira zaštite na radu, te njegova provedba i dalje su važna pitanja socijalnog napretka.

Na polju **obrazovanja** je postignut mali napredak. Institucionalna struktura zemlje je i dalje kompleksna, sa četrnaest ministara odgovornih za obrazovanje (jedan na državnom nivou, po jedan na entitetskom, jedan za Distrikt Brčko, te po jedan u svakom od deset kantona).

Određeni razvoj je zabilježen u pogledu provođenja Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju iz 2003. godine, koji obavezuje na uvođenje devetogodišnjeg osnovnog školovanja. Od nove školske godine, taj će se devetogodišnji ciklus uvesti u sve kantone, s izuzetkom jednog. Postignut je ograničen napredak u eliminaciji simbolike podjela i diskriminacije iz škola, kroz provođenje Kriterija o nazivima škola i simbolima usvojenim u aprilu 2004. godine. Međutim, nisu učinjeni značajni koraci kako bi se spriječilo etničko razdvajanje učenika u školama, što je i dalje ozbiljno pitanje.

Mali napredak je postignut u usvajanju zakonodavstva o obrazovanju koji se priprema već godinama. Zakon o visokom obrazovanju još nije usvojen, kao ni Zakon o agenciji za obrazovanje, Okvirni zakon o stručnom obrazovanju i obuci, te Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju. Usvajanje Zakona o visokom obrazovanju i Zakona o agenciji za obrazovanje od posebnog su značaja za Bosnu i Hercegovinu kako bi se ispunili uvjeti Bolonjskog procesa i Lisabonske konvencije.

Na polju obrazovanja, Bosna i Hercegovina kasni sa ispunjavanjem svojih ciljeva.

4.2 Sektorske politike

4.2.1 Industrija i mala i srednja preduzeća

Nema značajnog napretka na polju industrije i malih i srednjih preduzeća (MSP). Industrijska strategija nije usvojena. Industrijski sektor u Bosni i Hercegovini i dalje karakteriziraju niska produktivnost i slaba konkurentnost. Vlasti Bosne i Hercegovine još nisu definirali zdravu i sveobuhvatnu industrijsku politiku, a nisu preduzeti ni koraci ka uspostavi integrirane politike istraživanja.

Određeni napredak je zabilježen na planu privatizacije i restrukturiranja preduzeća, uz relativno ubrzanje procesa privatizacije u Republici Srpskoj. Međutim, Bosna i Hercegovina i dalje ima veliki portfolio firmi koje su u potpunosti u državnom vlasništvu, a privatizacija strateških preduzeća i dalje je spora. Revizija već izvršenih privatizacija lako može ugroziti povjerenje investitora, te je treba izbjegavati. Još uvijek treba raditi na izradi i usmjerenu proceduru postojećih agencija za privatizaciju u BiH, posebno u Federaciji. Zakon o vrijednosnim papirima i Zakon o investicijskim fondovima su usvojeni u Republici Srpskoj. U vezi sa upravljanjem preduzećima, provođenje zakona ostaje problematično, a svijest o tome ograničena. Ne postoji kodeks o upravljanju preduzećima, a postoje i značajne razlike između režima upravljanja preduzećima u dva entiteta.

Ograničen napredak je zabilježen na ovom planu usvajanjem Državnog zakona o registraciji poslovnih subjekata, čiji je cilj usmjeravanje i usaglašavanje entitetskih zakona o registraciji preduzeća. Zakoni entiteta i Distrikta Brčko su usaglašeni sa državnim zakonom. Proces registracije, međutim, i dalje je različit u modalitetima i troškovima između entiteta i Distrikta Brčko, te potpuno usaglašen sistem tek treba postići. Sada je potrebna puna provedba ovog

zakona. Agencija za promociju izvoza je osnovana u okviru Vanjskotrgovinske komore. Vijeće za promociju izvoza je uspostavljeno. Novi direktor Agencije za promociju stranih investicija je imenovan u decembru 2005. godine, a broj zaposlenih je povećan sa 8 na 15. Općenito, poslovna klima i dalje pruža nedovoljnu podršku razvoju biznisa i trgovine.

Što se tiče politike MSP, Bosna i Hercegovina još nije usvojila nacrt Razvojne strategije MSP, kojim se predlaže uspostava centralnog kapaciteta za politike MSP, uključujući uspostavljanje Agencije za MSP i sistem zagovaranja MSP na državnom nivou, te druge instrumente politika. Stoga nema napretka u provođenju prioriternih akcija identificiranih u nacrtu strategije. Usvajanje jedne zdrave strategije MSP i dalje je od suštinskog značaja kako bi zemlja dobila jedan sveobuhvatan okvir politika za MSP.

Osim strategije MSP, malo se opipljivih akcija preduzelo kako bi se podržao razvoj MSP. Unatoč usvajanju zakona u Federaciji s ciljem pružanja poticaja MSP, konkretan napredak je još uvijek potreban ka razvijanju odgovarajućih finansijskih instrumenata povoljnih za poslovanje, uspostavu porezne politike koja bi mogla dalje podržavati pokretanja biznisa, te restrukturiranje postojećeg sistema privrednih komora. Korištenje politika istraživanja i inovacija kao sredstva podrške ekonomskoj reformi i jačanju kapaciteta i dalje je slabo.

Mada je Bosna i Hercegovina opredijeljena za Evropsku povelju o malim preduzećima, nedostatak politike i kapaciteta za njenu provedbu na državnom nivou podrazumijeva da to ne može donijeti nikakve stvarne koristi.

Pripreme Bosne i Hercegovine na polju industrije i MSP još uvijek su u ranoj fazi.

4.2.2 Poljoprivreda i ribarstvo

Sve u svemu, ograničen napredak je postignut na polju **poljoprivrede**. U Odsjeku za poljoprivredu, hranu, šumarstvo i ruralni razvoj Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je povećan broj zaposlenih, te taj Odsjek sve više preuzima nadležnost za te aktivnosti. Razvoj jedne sveobuhvatne strategije poljoprivrede se odlaže, dijelom zbog nedostatka pravnog okvira na državnom nivou, te državnog Ministarstva poljoprivrede, hrane i ruralnog razvoja. Definiranje politika i dalje je na entitetskom nivou, te nema mehanizama koordinacije kako bi se osiguralo usaglašavanje. U odsustvu ustavnih promjena, stvaranje državnog Ministarstva poljoprivrede, hrane i ruralnog razvoja zavisi od političke volje entiteta.

Usaglašeno prikupljanje statističkih podataka, te međunarodno izvještavanje o proizvodnji bilja i životinja i dalje je slabo. Uspostava jedne pouzdane i usporedive poljoprivredne statistike je onemogućeno zbog nedostatka okvirnog zakonodavstva na državnom nivou.

Poljoprivredni sektor treba rješavati jedan broj slabosti, kao što su neizvjesnost u pogledu zemljišnog vlasništva, modernizacija proizvodnje i prerade, niska produktivnost, slabo korištenje zemljišta, te pristup tržištu. Nedovoljna finansijska sredstva za poljoprivredu i ruralni razvoj – oko 4% ukupnog raspodijeljenog budžeta – te nedostatak konzistentne politike su ono što ometa razvoj ovog sektora.

Odgovornost za **sigurnost hrane** dijele vlasti na državnom i entitetskom nivou, uključujući dozvole koje prethode uvozu, certifikate za hranu, te zakone i propise o hrani. Državnim zakonom o hrani iz 2005. godine uspostavljen je sistem prijenosa direktiva Starog pristupa koje se primjenjuju na prehrambene proizvode. On također utvrđuje zadatke nedavno osnovane Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine (FSA), koja je nadležna institucija zadužena za provođenje zakonodavstva o hrani. Agenciju treba bolje opremiti ljudskim resursima kako bi efikasnije obavljala svoje zadatke. Saradnju i koordinaciju između države i entiteta treba dalje poboljšati kako bi se osigurala propisna primjena zakona.

Pripreme Bosne i Hercegovine na polju poljoprivrede još uvijek su u ranoj fazi.

Ograničeni napredak je postignut u pogledu **veterinarskih i fitosanitarnih politika**. Ured za veterinarstvo na državnom nivou sve više preuzima ulogu nadležnog organa u veterinarskom sektoru. On je započeo provođenje Zakona o veterinarstvu pripremom potrebnih provedbenih propisa. Ostaje potreba da se ulože naporu kako bi se osiguralo da Uprava za zaštitu zdravlja bilja ima dovoljno resursa kako bi obavljala svoje zadatke.

Prvi "Plan praćenja rezidua" je pripremljen. Utvrđen je "Nacionalni sistem kontrole i izvještavanja o zaraznim bolestima". Donesena je "Odluka o uvjetima koje trebaju ispuniti pogoni za klanje, obradu, preradu i skladištenje proizvoda životinjskog porijekla ". "Priručnik za radnike" granične veterinarske inspekcije je razrađen. Odgovarajuće mjere su preduzete kao odgovor na jedan slučaj izbijanja ptičje gripe i drugih zaraznih bolesti u regionu. Usvojena je odluka o osnivanju službenih i referentnih laboratorija s ciljem usklađivanja sa EU standardima.

Međutim, ozbiljno zaostaje stvarna provedba navedenih propisa, zbog nedostatka ljudskih i finansijskih resursa, te slabe koordinacije između državnih i entitetskih veterinarskih službi. Ograničen napredak je postignut u pogledu mjesta u graničnoj veterinarskoj inspekciji. Odluka o pogonima za klanje životinja ima za cilj rješavanje problema nedostatka Kritičnog kontrolnog punkta za analizu rizika u Bosni i Hercegovini, ali je njena provedba bila nesavršena.

Da bi izvozila na tržište EU, Bosna i Hercegovina treba odgovarajuće laboratorije i tijela za certifikaciju. Uspostava referentnih laboratorija je u toku. Institut za akreditaciju BiH (BATA) je akreditirao samo jednu laboratoriju za ispitivanje prehrambenih proizvoda prema međunarodno priznatim akreditacijskim standardima. Referentne laboratorije su osnovane za praćenje zdravlja životinja, te praćenje i kontrolu rezidua u skladu sa standardima EU.

Provođenje Identifikacije životinja i sheme kontrole kretanja ugrožava neregulirana isporuka ušnih oznaka za goveda. Pripreme za identifikaciju i registraciju ovaca i koza nisu započete.

U fitosanitarnom sektoru je postignut veoma ograničen napredak, jer je usvojen jedino propis o drvenoj ambalaži. Zakon o zdravlju biljaka ne provodi se još uvijek u potpunosti.

Pokrenute su pripreme u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti, ali ih treba ubrzati.

Što se tiče **ribarstva**, morska obala Bosne i Hercegovine iznosi oko 21 km, te zemlja nema ribarsku morskou flotu. Ribarstvo se uglavnom svodi na lov i uzgoj pastrmke i šarana. Bosna i Hercegovina je postigla napredak u ispunjavanju uslova za izvor ribarskih proizvoda u EU. Očekuje se da će taj izvoz biti moguć kada se ispuni određeni broj preostalih zahtjeva EU osobito u pogledu zakona, laboratorija, nadležnih organa, poljoprivrednih dobara i kontrole sigurnosti. Nakon posjete misije Ureda Evropske komisije za veterinarska pitanja i hranu, vlasti Bosne i Hercegovine su dostavile tražene dokumente koji će predstavljati osnov za moguću reviziju izvoznog statusa zemlje.

4.2.3 Okoliš

Pripreme koje Bosna i Hercegovina vrši na planu okoliša su i dalje u početnoj fazi. Ekološka problematika se uglavnom rješava na nivou entiteta. Na državnom nivou za pitanja prirodnih resursa, uključujući i zaštitu okoliša, zaduženo je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Što se tiče integracije problematike okoliša u ostale politike, nema izvještaja o znatnijim koracima naprijed.

Što se tiče **horizontalnog zakonodavstva**, učinjeni su određeni pomaci, pogotovo u smislu usvajanja Zakona o inspekcijama u Republici Srpskoj u januaru 2006. godine. U Federaciji BiH je Zakon o inspekcijama usvojen, ali se njegova ustavnost razmatra, tako da primjena još nije počela. Međutim, ovi zakoni ograničavaju nadležnost inspekcija na prostorno planiranje i građevinarstvo, a problematika okolišne regulative ostaje izvan njih. Osim toga, kao i u

drugim oblastima, činjenica da se zakoni ne primjenjuju jednako u oba entiteta i dalje predstavlja problem. Primjena postojeće regulative koja se tiče procjene utjecaja na okoliš se mora unaprijediti. Učinjen je određeni napredak ka ratifikaciji i primjeni međunarodnih konvencija u polju okoliša, ali je potrebno uložiti dodatne napore na daljem razvoju u ovom segmentu.

Što se tiče **upravljanja otpadom**, entiteti su počeli sa primjenom zakona u sljedećim oblastima: kategorizacija otpada, izdavanje dozvola za upravljanje otpadom, opasne otpadne materije i njihov transport, transport preko granice i odlaganje opasnog otpada, prijenos odgovornosti za recikliranje otpada sa proizvođača do operatera postrojenja za upravljanje otpadom, planovi dovođenja postojećih deponija u odgovarajuće stanje i njihova prilagodba za rad prema standardima za sanitarne deponije, selektivno prikupljanje, pakiranje i označavanje otpada, životinjski otpad i druge neopasne biološki razgrađive vrste otpada. U oblasti primjene ovih zakona postignuto je vrlo malo. Osim toga, nije učinjen nikakav napredak ka podršci recikliranju i preradi prioritarnog otpada koji se ne može više odlagati na deponije.

Postignut je određeni napredak u vezi sa **kvalitetom voda**. U oba entiteta je usvojen Zakon o vodama, koji integrira principe Okvirne direktive o vodama. Bosna i Hercegovina je potpisnica Međunarodne konvencije o zaštiti Rijeke Dunav, čija implementacija teče prema planu. Prikupljanje podataka u ovoj oblasti još uvijek ne funkcioniše najbolje, a izvještavanje Evropskoj okolišnoj agenciji se ne odvija na sistematičan način. Loš kvalitet vode i nedovoljna prerada otpadnih voda ostaje ključni izazov u oblasti okoliša.

U oblasti **kvaliteta zraka** učinjeni su izvjesni pomaci u smislu usvajanja provedbenih propisa o zaštiti zraka u oba entiteta. Ovaj set zakona se odnosi na nadzor, granične vrijednosti emisija različitih zagađivača zraka i postepeno povlačenje tvari koje osiromašuju ozon, u skladu sa Konvencijom o zaštiti ozonskog omotača. Nije potvrđeno do kojeg nivoa su ovi zakoni usklađeni sa pravilima Evropske unije.

Nedostatak stručnjaka u oblasti multidisciplinarnog **integrirane prevencije i kontrole zagađenja** smanjuje kapacitete Bosne i Hercegovine da se bavi problematikom u ovoj oblasti. Oba entiteta i Distrikt Brčko su usvojili zakone o **zaštiti prirode**. Još uvijek ne postoje relevantni provedbeni propisi. Nije postignut nikakav napredak u oblasti **hemikalija i genetički modificiranih organizama (GMO)**.

Nedostatak okolišne strategije na nivou države je doveo do veoma skromnih rezultata u izgradnji **upravnih kapaciteta** u oblasti okoliša. Zakon o okolišu na nivou države, neophodan za uspostavu okvira za zaštitu okoliša koja bi se na jednak način provodila u svim dijelovima zemlje, nije još usvojen. Pored toga, nije urađeno dovoljno na osnaživanju okolišnih kapaciteta na nivou države. Državna agencija za okoliš nije uspostavljena, a koraci poduzeti na jačanju upravnih kapaciteta institucija koje su uključene u zaštitu okoliša i primjenu postojeće legislative su veoma ograničeni. Broj stručnjaka u oblasti okoliša je još uvijek nizak, a broj upražnjenih mjesta visok. Pored toga, Bosna i Hercegovina pati od ograničenja kapaciteta apsorpcije i finansijskih resursa neophodnih za ulaganja u polju okoliša. Još uvijek ne postoji funkcionalan sistem okolišnog nadzora.

4.2.4 Politika u oblasti transporta

Pripreme koje je Bosna i Hercegovina poduzela u oblasti zračnog transporta su dosta daleko odmakle, a pripreme u oblasti transevropske transportne mreže, cestovnog, željezničkog i riječnog saobraćaja su počele. Sada su neophodni kontinuirani napore u ovoj oblasti. Pripreme u oblasti pomorskog saobraćaja su u samom začetku.

Konzistentan napredak je postignut u oblasti uključivanja Bosne i Hercegovine u razvoj **transportnih mreža**. Bosna i Hercegovina aktivno učestvuje u razvoju Osnovne regionalne

transportne mreže, kao i razvoju Transportne opservatorije Jugoistočne Evrope (SEETO), pogotovo kada se radi o usvajanju prvog Mobilnog višegodišnjeg plana (MAP) period 2006-2010. godine. Dalja saradnja u okviru SEETO-a je neophodna u kontekstu godišnje revizije planova kako bi se postigao dalji napredak u definiranju regionalnih prioriteta i koordinacije ulaganja.

Postignut je napredak u oblasti **cestovnog saobraćaja**. Što se tiče infrastrukture, studije izvodljivosti i preliminarni projekat za autoput na Koridoru V-c su usvojeni. Pripreme za izgradnju zaobilaznice oko Sarajeva, koja je takođe dio Koridora V-c, su okončane. Izgradnja autoputa Banja Luka-Gradiška je u toku, a vlasti Republike Srpske su objavile tender za preliminarni projekat autoputa Banja Luka-Doboj. Obezbijedena su sredstva za popravku puteva, a nivo održavanja i planiranja je podignut. Rekonstrukcija puta Sarajevo-Tuzla je takođe u planu. Što se tiče zakonodavnog okvira, državni Zakon o sigurnosti saobraćaja BiH je na snazi. Provedbeno zakonodavstvo još uvijek nije na snazi.

Bosna i Hercegovina je ratificirala sporazume o cestovnom transportu lica i roba sa Finskom, Grčkom, Bugarskom, Rusijom i Ukrajinom, kao i Interbus sporazum.

Što se tiče **željezničkog transporta**, aktivnosti su fokusirane na primjenu Zakona o željeznicama i upotpunjavanje pravnog okvira u sektoru željezničkog transporta, čime se transformiraju javna preduzeća za željeznički transport u jedinstvenu kompaniju koja bi upravljala željezničkom infrastrukturom. Međutim, postignuto je veoma malo. Uspostavljeno je regulatorno tijelo, ali nije profunkcioniralo. Poduzeti su neki koraci na unapređenju željezničke mreže.

Postignut je značajan napredak vezano za **zračni transport**. Bosna i Hercegovina je postala kandidat za članstvo u JAA (Join Aviation Authority – Zajednička agencija za avijaciju) u decembru 2005. godine. Potpisala je «Horizontalni sporazum» sa EU o određenim aspektima zračnih usluga u maju 2006. godine, a u junu iste godine Sporazum o zajedničkom evropskom području za avijaciju (ECAA). Potpisivanjem Sporazuma ECAA, Bosna i Hercegovina je krenula ka integraciji u EU tržište zračnih usluga i primjeni EU standarda u oblasti zračnog transporta. Ovo će zahtijevati primjenu ECAA sporazuma u praksi i brzu primjenu prve prelazne faze primjene relevantnog EU zakonodavstva u oblasti zračnog saobraćaja u oblastima uvjeta tržišta, sigurnosti, obezbjeđenja, aerodromske politike, okoliša, društvene problematike i kontrole zračnog saobraćaja.

Uz međunarodnu podršku, Bosna i Hercegovina je počela sa primjenom Strategije upravljanja zračnim saobraćajem. Razmatra se dalje proširenje Međunarodnog aerodroma Sarajevo kako bi se srednjoročno odgovorilo na porast broja putnika. U pripremi je više međunarodnih pravila vezano za zračni saobraćaj, sigurnost, aerodromske takse i sigurnost aerodroma i aviona.

U oblasti **pomorskog saobraćaja** nije zabilježen nikakav napredak. Bosna i Hercegovina još uvijek nije potpisnica Međunarodne konvencije SOLAS o sigurnosti života na moru i Međunarodnog kodeksa ISPS koji se tiče sigurnosti plovila i luka.

Kada je u pitanju **riječni transport**, postignut je određeni uspjeh. Uspostavljena je Komisija za Savu, kao i njen sekretarijat, tako da su otpočele aktivnosti na izradi projekata i studija za ponovnu uspostavu riječnih plovnih puteva. Spremnost na zajednički rad Ministarstava za saobraćaj zemalja u regiji (Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i bivše Srbije i Crne Gore) je pokazana potpisivanjem zajedničkog sporazuma. Provedene su studije u oblasti intermodalnog transporta i ponude i potražnje usluga riječnog transporta, kao osnova za pomoć u obnovi bosanskohercegovačkih luka duž rijeke Save. Predanost koju je Hrvatska pokazala za izgradnju kanala Vukovar-Šamac je od velike važnosti za Bosnu i Hercegovinu.

Ovaj će kanal predstavljati kraticu prema rijeci Dunav, Srednjoj Evropi i zapadnoevropskim lukama na Atlantiku.

4.2.5 *Energija*

U energetsom sektoru je postignut daljni napredak.

Što se tiče naftnih zaliha i sigurnosti opskrbe, nije zabilježen napredak. Bosna i Hercegovina i dalje ne raspolaže dovoljnim zalihama nafte.

Bosna i Hercegovina je ratificirala Sporazum o energetske zajednici u julu 2006. godine, a priprema se plan primjene Strategije tranzicije elektroenergetskog sektora (ETS). Odjel za energetiku Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa funkcionira i sve aktivnije radi.

U segmentu električne energije, situacija je donekle razriješena uspostavljanjem Nezavisnog operatora sistema (ISO) i Prenosne kompanije (TRANSCO). Prenos imovine i odgovornosti između ISO i TRANSCO će se okončati kada ove institucije budu u punoj funkciji.

Što se tiče regulative tržišta električne energije, u funkciji su Regulatorna komisija za električnu energiju na državnom nivou i dva entitetska regulatorna tijela. U periodu obuhvaćenom ovim izvještajem, učinjeni su izvjesni naponi od strane vlasti Federacije da utječu na regulatorno tijelo vezano za uspostavu novih tarifa, što je u suprotnosti sa EU direktivama, prema kojima regulatori moraju biti nezavisni.

Postignut je ograničen napredak na primjeni Akcionih planova entiteta za restrukturiranje energetskog sektora. Sadašnji prioritet u ovoj oblasti je početak rješavanja problema proizvodnje električne energije i njene distribucije u oba entiteta.

Što se tiče gasa, i tu je postignuto vrlo malo. Pravni okvir još uvijek ne postoji, operator sistema i regulatorno tijelo nisu uspostavljeni.

Strategija energetskog sektora Bosne i Hercegovine još uvijek nije finalizirana. Ukupni napredak na polju liberalizacije energetskog tržišta je ograničen, uprkos reformama u oblasti prenosa električne energije. Mali napredak je postignut u ostalim segmentima energetskog sektora (npr. ugalj, nafta, komunalno grijanje, obnovljiva energija) i u mjerama energetske efikasnosti.

Što se tiče nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja, Okvirni zakon iz 1999. godine se ne primjenjuje ravnomjerno u entitetima. Direkcija za zaštitu od zračenja nema dovoljno kadrova. Upravljanje visokoaktivnim izvorima iz industrije ili zdravstva se mora unaprijediti.

Potrebno je uspostaviti odgovarajuće regulatorno tijelo i set osnovnih zakona koji bi bio usklađen za EU zakonodavstvom, pogotovo u oblasti okolišnog nadzora i zaštite od zračenja vezano za izvore iz industrije i zdravstva. Bosna i Hercegovina bi trebala stupiti u Konvenciju o nuklearnoj sigurnosti, kao i u Zajedničku konvenciju o sigurnosti upravljanja iskorištenim gorivom i radioaktivnim otpadom, koje je Euratom ugovorio u aprilu 2000. godine, odnosno januaru 2006. godine.

Pripreme Bosne i Hercegovine u energetsom sektoru su pokrenute i neki od ciljeva postignuti.

4.2.6 *Informacijsko društvo i mediji*

Na planu **elektronskih komunikacija i informacijskih tehnologija** može se primijetiti određeni napredak. Bosna i Hercegovina je počela punu liberalizaciju tržišta telekomunikacija u januaru 2006. godine. Licence (uključujući i one za pružanje međunarodnih glasovnih usluga) su izdate novim operaterima fiksne telefonije. Još uvijek se nije počelo sa predizborom i izborom prenosnika, rješavanjem lokalne mreže i uvođenjem prenosivosti

broja. Napravljen je prvi korak ka rebalansu tarifa. U ovoj fazi, konkurencija je još uvijek ograničena.

Bosna i Hercegovina tek treba usvojiti zakone kojima se transformira Direkcija CIPS-a (Sistema zaštite identiteta građana) u Državnu agenciju za informacijsko društvo zaduženu za primjenu strategije informacijskog društva i svog akcionog plana, kao i za koordinaciju aktivnosti u ovoj oblasti u cijeloj zemlji. Uspostava Agencije za informacijsko društvo je jedan od preostalih zahtjeva Studije izvodljivosti koji treba ispuniti i jedini preostali zahtjev iz Nacionalnog akcionog plana o organiziranom kriminalu Bosne i Hercegovine iz 2003. godine.

Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine (RAK) je nadležna za primjenu zakona i nadzor situacije na tržištu u oblasti informacijskog društva, medija i audiovizuelne politike. Ona radi na tome da se na tržište telekomunikacija uvede efikasna konkurencija, a uz više resursa, bila bi u boljoj poziciji da efikasno promovira izgradnju konkurencije u ovom sektoru. Prijavljeni su pokušaji da se na ovu instituciju izvrši politički pritisak. Moguće usvajanje nacrtu Zakona o plaćama i naknadama, kojim bi se RAK dovela na isti nivo sa javnim službama, bi moglo ugroziti nezavisnost ove institucije. Osiguranje nezavisnosti RAK-a, uključujući i onu finansijsku, od ključnog je značaja.

Što se tiče **usluga informacijskog društva**, malo je postignuto. Bosna i Hercegovina još uvijek nije ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope o kibernetičkom kriminalu. Takođe je potrebno usvojiti zakone o elektronskoj trgovini i uslugama javnog pristupa.

Iako skroman, učinjen je napredak u oblasti medija i **audiovizuelne politike**. Krajem 2005. godine, Bosna i Hercegovina je napravila pozitivan iskorak ka usklađivanju sa EU zakonodavstvom u ovoj oblasti usvajanjem seta zakona o javnom emitiranju na državnom nivou. Relevantni zakoni su usvojeni također i u Republici Srpskoj. Federacija nije do sada bila u mogućnosti okončati ovaj zakonodavni proces.

U julu 2006. godine, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je podržao žalbu da predloženi zakon na entitetskom nivou ugrožava vitalne nacionalne interese hrvatskog naroda u Federaciji. Ovakva presuda je u suprotnosti sa ranijom presudom Državnog ustavnog suda. Primjena usvojenog pravnog okvira napreduje sporo. Generalna reforma javnog emitiranja će biti moguća jedino kada se usvoje zakoni na državnom i entitetskom nivou i kada se sva tijela predviđena ovim zakonima uspostave i stave u funkciju. Osim usvajanja preostalih zakona na nivou Federacije, ključni element je uspostava Korporacije RTV Bosne i Hercegovine, u čijoj bi nadležnosti bilo upravljanje imovinom, međunarodni odnosi, marketing, itd.

Pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti informacijskog društva i medija su u početnoj fazi.

4.2.7 Finansijska kontrola

U oblasti javne interne finansijske kontrole (PIFC) postignuto je malo. Imenovani su Koodrinatori za internu reviziju na državnom i entitetskom nivou, kao i radna grupa koja treba početi koordiniranu izradu nacrtu zakona o revizijama na svim nivoima. Međutim, ovi koraci su poduzeti bez odgovarajućeg okvira koji bi ponudio PIFC strateški dokument, a koji tek treba izraditi.

Način na koji sada funkcioniše PIFC je neodgovarajući. Strategija reforme javne uprave za Bosnu i Hercegovinu podržava razvoj PIFC sistema u skladu sa standardima međunarodne kontrole i revizije (INTOSAI Upute za internu kontrolu u javnom sektoru) i najboljom praksom EU. Preciznije, Bosna i Hercegovina mora razraditi i uvesti moderne principe upravne odgovornosti i funkcionalno nezavisnu internu reviziju, sa fokusom na procjeni sistema interne kontrole. Sistem finansijskog menadžmenta i kontrole se mora dalje razraditi i harmonizirati.

Nije poduzeto ništa na uspostavi centralnog tijela za harmonizaciju PIFC-a. Uspostava i funkcioniranje ovog tijela je od ključnog značaja za harmoniziran i koordiniran razvoj usvojene strategije PIFC-a. Primjena strategije PIFC-a treba voditi ka usvajanju potrebnih zakona i uspostavi adekvatne organizacijske strukture za sistem interne kontrole koji se tiče javnih fondova u cijelom javnom sektoru. Ova organizacija će biti nadležna za koordinaciju obuke uprave, kontrolora i internih revizora.

U oblasti eksterne revizije nije postignut dalji razvoj. U Bosni i Hercegovini postoje tri Glavne institucije revizora (SAI), jedna na državnom nivou i po jedna u entitetima. Distrikt Brčko nije obuhvaćen radom nijedne glavne institucije revizora, pa eksternu reviziju obavlja privatna kompanija. Glavne institucije revizora su nezavisne od drugih vladinih tijela, a za svoj rad odgovaraju Parlamentu. Bitno je da se u svom radu i dalje pridržavaju LIMA deklaracije INTOSAI-a. Tri postojeće glavne institucije revizora sarađuju kroz Tijelo za koordinaciju. Ovu koordinaciju je potrebno dalje osnažiti kroz uspostavu stalnog sekretarijata. Glavne institucije revizora i dalje provode svoje aktivnosti, prave izvještaje i daju preporuke u kojima se, između ostalog, navode nedostaci na različitim nivoima vlasti. Izvještaji Glavnih institucija revizora su dostupni javnosti. Ipak, odgovori i reakcije na preporuke Glavnih institucija revizora još uvijek nisu odgovarajući.

Sve u svemu, pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti finansijske kontrole ostaju u početnoj fazi.

4.2.8 Statistika

Na planu statistike je postignut izvjestan napredak. Potpisivanje «Sporazuma o primjeni harmoniziranih metoda i standarda za pripremu statističkih podataka u Bosni i Hercegovini» između zavoda za statistiku je korak naprijed. Ovaj sporazum daje jasne upute vezano za ulogu i nadležnosti Agencije za statistiku BiH (BHAS) i entitetskih statističkih zavoda. Prema ovom sporazumu, entitetski zavodi će imati obavezu pridržavati se statističkih standarda, metodologije, klasifikacije i nomenklature u skladu sa pravilnicima BHAS, odnosno u skladu sa EU i međunarodnim standardima. Ipak, u primjeni ovog sporazuma naišlo se na različite prepreke.

Od januara 2006. godine, Ured za statistiku Distrikta Brčko radi kao sastavni dio BHAS-a. BHAS je usvojio Radni plan i Prioritetni akcioni plan, kao i Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji. Što se tiče statističke nomenklature, objavljena je Nomenklatura industrijskih proizvoda Bosne i Hercegovine, na osnovu PRODCOM liste iz 2005. godine, kao i preliminarni PRODCOM rezultati za 2003. i 2004. godinu. BHAS je obavio godišnje analize industrijskog sektora IND-21-SBS i IND-21 PRODCOM. Statistika nacionalnih računa i obračunavanje bruto nacionalnog dohotka su pripremljeni u skladu sa ESA 95. BHAS je proveo Anketu o potrošnji domaćinstava (HBS), dok je pilot Anкета o radnoj snazi (LFS) u punom zamahu, a Indeks potrošačkih cijena (CPI) u finalnoj fazi.

Što se tiče upravnih kapaciteta, BHAS je riješio pitanje prostorija, a u proračun za 2006. godinu su uključene stavke potrebne za zapošljavanje novih kadrova i nabavku potrebne opreme. Sada je potrebno provesti rezerviranje budžetskih sredstava. BHAS aktivno radi na koordinaciji donatora. Učestvovao je u preliminarnim razgovorima o budućem vršenju popisa.

Statistički sistem Bosne i Hercegovine nije usklađen sa relevantnim evropskim standardima. U mnogim oblastima je potrebno uspostaviti klasifikaciju što bi omogućilo uporedivost statističkih podataka sa podacima iz drugih evropskih zemalja. U ovom trenutku se proizvodi jako malo ekonomskih podataka, nema konkretnijeg balansa između statistike plaćanja i sveobuhvatne nacionalne poslovne statistike. Bruto nacionalni dohodak se obračunava jedino godišnje. Prikupljanje i obrada poljoprivredne statistike je nedovoljna. Nedovoljan kvalitet i

nedostupnost ekonomske statistike, pogotovo kada se radi o fiskalnim podacima, nacionalnoj poslovnoj statistici i spoljnom bilansu, predstavljaju ozbiljno ograničenje u diskusijama o ekonomskoj politici, bilo sa vlastima ili sa međunarodnom zajednicom.

Pripreme Bosne i Hercegovine na polju statistike su u začetku. Osiguravanje kompletnijih podataka, pogotovo kroz odgovarajuću koordinaciju između svih statističkih institucija u Bosni i Hercegovini, unapređenje metodologije i poboljšanje ukupnog kvaliteta, i dalje predstavljaju veliki izazov.

4.3 Pravda, sloboda i sigurnost

4.3.1 Vize, granica, kontrola, azil i migracije

U oblasti izdavanja **viza** postignut je evidentan napredak. U toku 2005. godine, izdato je 13.589 viza građanima koji su željeli ući u Bosnu i Hercegovinu. 11.540 viza je izdato u diplomatskim i konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine, a 2.049 na graničnim prelazima. Što se tiče obrade viza, svi podaci uneseni u lokalne sisteme u diplomatskim misijama i konzularnim uredima se elektronskim putem prenose do Ministarstvo sigurnosti.

U skladu sa odredbama *Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu*, vize je moguće izdavati na graničnom prelazu samo u izuzetnim slučajevima i slijedeći preporuke Ministarstva vanjskih poslova, i to na maksimalno 15 dana bez mogućnosti produžetka. Državna granična služba je izdala 184 vize na graničnim prelazima u toku prva tri mjeseca 2006. godine, što je u odnosu na 352 za isti period prethodne godine smanjenje od oko 48%.

Bosna i Hercegovina nije uskladila vizni režim sa zahtjevima Schengena, niti je učinjan bilo kakav napredak na usklađivanju lista viza Bosne i Hercegovine sa listama EU. Bez obzira na to, ukidanje zahtjeva za dobijanje viza za građane EU je potvrđeno i predstavlja pozitivan razvoj.

Pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti viza su na pravom putu.

Zabilježen je određeni napredak i u oblasti **granične kontrole**. Poduzeti su koraci da se uvedu biometrički i sigurnosni podaci u putne isprave, kao i čipovi u vozačke dozvole i dozvole boravka. Revidirana Nacionalna strategija za integrirano upravljanje granicama 2005 za Bosnu i Hercegovinu i Akcioni plan integriranog upravljanja granicama su pripremljeni. Međutim, nedostaju budžetska sredstva za njihovu primjenu. Potpisano je i više sporazuma i memoranduma o razumijevanju o međusobnoj saradnji Državne granične službe i drugih agencija, kao što su Državna agencija za istraživanje i zaštitu (SIPA) i Uprava za indirektno oporezivanje (ITA). Sada je potrebno izraditi jasna uputstva za službenike na terenu tako da se ovi dokumenti nađu u punoj primjeni.

Prekogranična saradnja sa susjednim zemljama postoji, ali se uglavnom zasniva na neformalnoj osnovi. Učešće DGS-a u regionalnoj saradnji je sve veće, pogotovo kroz aktivnosti Centra za saradnju u Jugoistočnoj Evropi, Programa za demokratsku kontrolu oružanih snaga, Ohridskog procesa i Pakta stabilnosti.

Kada je u pitanju granična kontrola, ima prostora za unapređenja. U ovom trenutku uglavnom se radi na osnovnoj provjeri važnosti vozačkih dozvola i polica osiguranja. Oprema za otkrivanje falsificiranih dokumenata se ne koristi uvijek na odgovarajući način.

Prema podacima institucija vlasti, u toku 2005. godine broj osoba koje su pokušale ilegalno preći granicu ili koje su otkrivene graničnim pregledom nakon ilegalnog ulaska je smanjen za 25% u odnosu na isti period prethodne godine. Broj slučajeva readmisije je znatno smanjen. Broj osoba koje su vraćene u Bosnu i Hercegovinu u toku 2005. godine je za 28% smanjen u odnosu na 2004. godinu.

Kada se radi o readmisiji, Bosna i Hercegovina radi na pregovorima o sporazumima o readmisiji sa više zemalja Evropske Unije (Austrija, Belgija, Danska, Grčka, Mađarska, Italija, Luksemburg, Holandija, Slovačka, Slovenija, Španija i Švedska) i drugim zemljama (Bugarska, Hrvatska, Crna Gora, Norveška, Rumunija, Srbija, Švicarska). Pregovori sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom i Češkom Republikom se očekuju uskoro. Bosna i Hercegovina je predstavila nacрте sporazuma vladama Poljske, Turske, Francuske, Finske, Moldavije i Albanije. Pored toga, potvrđena je spremnost Bosne i Hercegovine da potpiše sporazum o readmisiji na nivou EU.

Bosna i Hercegovina je ispunila neke od ciljeva vezano za upravljanje granicama, ali je potrebno nastaviti ulagati napore na daljem razvoju.

Bosna i Hercegovina je postigla dalji napredak u uspostavi funkcionalnog sistema **azila**. Odluku o individualnom statusu izbjeglice donosi Sektor za azil Ministarstva sigurnosti.

Procedura azila je dobro uspostavljena. Broj predatih zahtjeva za azil je nizak, ali je veći u odnosu na 2004. godinu. U toku 2005. godine Ministarstvu sigurnosti je predato 143 zahtjeva za azil, od kojih je Ministarstvo odobrilo 91. Prosječno trajanje donošenja konačne odluke je četiri mjeseca.

Ipak, postoje određeni nedostaci koje je potrebno otkloniti. Sektor za azil Ministarstva sigurnosti još uvijek nema dovoljno uposlenih. Prostorije su male i teško je na odgovarajući način obavljati registraciju ili provjeru zahtjeva. Nedovoljan broj uposlenih Sektora za azil u svakom slučaju predstavlja prepreku u primjeni. Na primjer, nema sistema informacija o zemlji porijekla, što otežava utvrđivanje regularnosti zahtjeva i određivanje statusa.

Bosni i Hercegovini nedostaje odgovarajući centar za prijem azilanata. 142 osobe koje su podnijele zahtjev za azil su smještene u tri postojeća prijemna centra. Ovi centri su izgrađeni kao privremena skloništa za veliki broj ljudi u vrijeme krize na Kosovu 1999. godine, tako da nemaju kapacitete i ne ispunjavaju standarde potrebne da bi funkcionirali kao centri za azilante. Pored toga, njihovo finansiranje zavisi od međunarodne podrške.

Sa institucionalnog aspekta, potrebno je dalje razjasniti i formalizirati nadležnosti Ministarstva sigurnosti i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice kako bi se izbjegla zabuna i potencijalni međuinstitucijski konflikti.

Pripreme Bosne i Hercegovine na planu azila su na pravom putu. Potrebno je nastaviti sa aktivnostima na daljem razvoju.

Na polju **migracija** ostvareno je vrlo malo napretka. Uspostava sektora za migracije u sklopu Ministarstva sigurnosti je korak naprijed. Međutim, Nacionalna strategija za migracije ne postoji. I tamo gdje elementi strategije i politike postoje, ili se radi o izuzetno kratkoročnim pitanjima – neposredne potrebe za obukom ili dopune određenog zakonskog akta – ili o dugoročnim ali nejasno definiranim pitanjima, kao što je pridržavanje EU standarda. Što se tiče primjene Zakona o kretanju i boravku stranaca iz 2003. godine, ima prostora za unapređenje. I sam Zakon bi se mogao dodatno unaprijediti, ali eventualna izrada njegovih izmjena i dopuna mora uzeti u obzir EU i međunarodne standarde za ovu oblast.

I dalje je evidentno da Ministarstvo sigurnosti nema dovoljno uposlenih. Radna mjesta koja su relevantnim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji navedena kao neophodna nisu još uvijek popunjena, iako su zaposleni novi uposlenici. Bez odgovarajućih ljudskih resursa, relevantna uprava ne može funkcionirati na odgovarajući način.

U Bosni i Hercegovini postoji namjera za uspostavljanje Službe za strance, kako je to predviđeno Zakonom o službi za strance iz jula 2005. godine. Direktor ove Službe je imenovan tek u septembru 2006. godine, što je dovelo do odgode u uspostavi centra za prijem ilegalnih migranata i zajedničke baze podataka o strancima između Ministarstva sigurnosti,

Ministarstva vanjskih poslova i Državne granične službe. Ovo kašnjenje je također uticalo na odgodu pune primjene Informacijskog sistema o migracijama, koji ima za cilj da omogući punu kompjuterizaciju obrade viza sa pravovremenom razmjenom informacija između tijela koje izdaje vizu i drugih relevantnih institucija.

Bosna i Hercegovina je poduzela neke korake ka punom preuzimanju centara za prijem, izuzev centara za prijem žrtava trgovine ljudima, gdje nevladin sektor i dalje ima vodeću ulogu. Direktna pomoć žrtvama trgovine ljudima i dalje je u nadležnosti nevladinih organizacija.

Pripreme u oblasti migracija su umjereno napredovale.

4.3.2 *Pranje novca*

U oblasti pranja novca zabilježeno je jako malo napretka. Državna agencija za istraživanje i zaštitu (SIPA) je vodeća agencija u Bosni i Hercegovini i nadležna je za prikupljanje i analizu finansijskih transakcija i pokretanje krivičnih istraga. Finansijsko Obavještajni Odjel (FOO) koji radi u sklopu SIPA-e i dalje nema dovoljno osoblja – popunjeno je manje od polovine planiranih pozicija.

Nije usvojen ni jedan zakonski akt o pranju novca. Iako postojeći zakoni predstavljaju korak naprijed prema usklađivanju sa relevantnim pravilima Evropske unije, uključujući standarde Finansijske akcione radne grupe, potrebno je poduzeti dalje napore. Na primjer, vladine transakcije su izuzete iz zakona o borbi protiv pranja novca. Nadalje, sankcije za kršenje Zakona o sprečavanju pranja novca nisu obeshrabrujuće.

Instaliran je analitički software za unapređenje kapaciteta FOO-a. Broj operativnih aktivnosti na borbi protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti je veći. Međutim, zakoni se ne primjenjuju u dovoljnoj mjeri. Presude, oduzimanje i «zamrzavanje» imovine se dešava u ograničenom broju slučajeva.

Pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti pranja novca su pokrenute, ali su i dalje u početnoj fazi primjene.

4.3.3 *Droge*

U oblasti droga napravljen je izvjestan napredak. Bosna i Hercegovina je i dalje primarno tranzitna zemlja za trgovinu drogom, ali su u porastu i lokalna proizvodnja i potrošnja. Usvajanje Zakona o prevenciji i sprečavanju zloupotrebe narkotika je sigurno korak naprijed. Međutim, potrebno je usvojiti pravila za primjenu ovog zakona pri Ministarstvu sigurnosti, Ministarstvu civilnih poslova i Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Prema zakonu, u okviru Ministarstva sigurnosti uspostavljen je Odjel za narkotike, ali proces zapošljavanja osoblja još uvijek nije završen.

Još uvijek nema državne politike koja bi tretirala problematiku droga u skladu sa EU standardima. Iako Zakon predviđa izradu strategije i akcionog plana o opojnim drogama u zadatim rokovima, aktivnosti u ovoj oblasti kasne usljed sporosti procesa zapošljavanja radnika Odjela za droge Ministarstva sigurnosti.

Prema podacima kojima raspolaže Bosna i Hercegovina, napravljen je određeni napredak u oblasti primjene zakona, tako da je količina zaplijenjene robe relativno povećana. Međutim, ubjedljivi rezultati borbe protiv trgovine drogom se mogu očekivati jedino onda kada snage za primjenu zakona u Bosni i Hercegovini budu opremljene na odgovarajući način i kada se uspostavi efikasna međuagencijska i međunarodna saradnja. U ovom kontekstu dalje jačanje SIPA-e, Državne granične službe, Carinske uprave i Ministarstva sigurnosti je od vitalnog značaja.

Poduzeti su određeni koraci na planu osvješćavanja stanovništva o opasnostima droga. Ovakve aktivnosti je potrebno nastaviti.

Pripreme Bosne i Hercegovine u oblasti droga su u početnoj fazi.

4.3.4 Policija

Malo toga je učinjeno vezano za ukupan proces restrukturiranja policije u Bosni i Hercegovini. Zbog toga policija ove zemlje ostaje isfragmentirana što smanjuje njenu efikasnost.

U oktobru 2005. godine, političko rukovodstvo Bosne i Hercegovine se složilo o tome kako provesti reformu policije i dalo svoj prijedlog u skladu sa načelima Evropske komisije: i) nadležnost za zakonodavna i budžetska pitanja je na državnom nivou; ii) nema miješanja politike u operativna pitanja policije; iii) funkcionalne policijske oblasti se određuju na osnovu tehničkih policijskih kriterija. Ovo je dovelo do potpisivanja «Sporazuma o restrukturiranju policijskih struktura», koji je usvojen od strane Državnog i entitetskih parlamenata. Ovaj sporazum je zacrtao niz rokova: 1) uspostava Direkcije za provedbu restrukturiranja policije do decembra 2005. godine, 2) izrada akcionog plana za restrukturiranje policije do septembra 2006. godine, 3) formalno usvajanje akcionog plana prije kraja 2006. godine, i 4) potvrđivanje plana od strane Državnog i entitetskih parlamenata najkasnije dva mjeseca nakon usvajanja (npr. do kraja februara 2007. godine).

Prema ovom sporazumu, odluka da se uspostavi Direkcija za restrukturiranje policije u sklopu Ministarstva sigurnosti je donesena u decembru 2005. godine. Direkcija, koja je počela sa radom u januaru 2006. godine je dobila zadatak da pripremi Akcioni plan za restrukturiranje policije. Ovaj akcioni plan bi trebao obuhvatiti sve potrebne nacрте za reformu policije, kao i detaljne rokove za period implementacije.

U pripremi akcionog plana više puta je došlo do odlaganja, uglavnom zbog opstrukcionističkog stava Republike Srpske. Izrada akcionog plana je odgođena do druge polovine novembra 2006. godine. Razgovori unutar Direkcije za restrukturiranje policije o definiranju modela policije u skladu sa tri načela EU su bili dugotrajni i kontroverzni. Bilo je dosta miješanja političkog rukovodstva Republike Srpske. Republika Srpska je dovela u pitanje legitimitet Direkcije i kritizirala njene procedure. Od maja 2006. godine predstavnik Republike Srpske odbija da aktivno sudjeluje u radu Direkcije za restrukturiranje policije, i umjesto toga ima samo ulogu posmatrača.

Nedostatak napretka na polju reforme policije ima i druge negativne posljedice. Primjena i puna upotreba ranije uspostavljenih operativnih sredstava (uključujući baze podataka, kompjuterske istrage, sistemi kriminalističke analize i forenzika) nije optimalna u postojećem organizacijskom sistemu i ne može biti održiva ukoliko se ukupna reforma ne prihvati i ne počne primjenjivati progresivno.

Pripreme Bosne i Hercegovine na cjelokupnom planu restrukturiranja policije kasne.

Izuzev kašnjenja u restrukturiranju policije, može se primijetiti izvjestan napredak. Ministarstvo sigurnosti je poduzelo korake ka zaključivanju sporazuma sa Europolom. Važno je da se ovaj strateški sporazum zaključi i da Bosna i Hercegovina da svoj udio u ispitivanju prijetnji organiziranog kriminala na evropskom nivou. Državna agencija za istraživanje i zaštitu (SIPA) je sve aktivnija u istragama i primjeni zakona. Međutim, SIPA nije još u stanju da preuzme punu odgovornost za neke od zadataka zbog nedovoljnih resursa, uprkos tome što je učinjeno dosta na povećanju broja uposlenih SIPA-e. S obzirom na to, potrebno je uložiti dalje napore.

4.3.5 Borba protiv organiziranog kriminala i terorizma

Bosna i Hercegovina je postigla određeni napredak u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala, trgovine ljudima i terorizma.

Vijeće ministara je u junu 2006. godine usvojilo Nacionalnu strategiju za borbu protiv **organiziranog kriminala** i korupcije. Ova strategija obuhvata niz prelaznih ciljeva i predviđa razvoj akcionih planova pojedinačnih agencija za primjenu zakona.

Pravni okvir borbe protiv organiziranog kriminala je usvojen i Bosna i Hercegovina je potpisnica glavnih međunarodnih konvencija u ovoj oblasti. Međutim, mogućnosti koje postojeći pravni okvir nudi nisu uvijek u potpunosti iskorištene. Organizirani kriminal i dalje predstavlja prijetnju Bosni i Hercegovini po pitanju njene sigurnosti i stabilnosti.

U izvještajnom periodu, SIPA je sve aktivnija u provođenju istraga i hapšenjima. Aktivnosti vezane za organizirani kriminal se uglavnom tiču trgovine drogama i finansijskog kriminala. Krađa automobila i trgovina ukradenim automobilima predstavlja sve veći problem. Međutim, nacionalni statistički instrumenti za mjerenje prisutnosti kriminala su tek osnova koju je potrebno nadograditi.

Što se tiče **trgovine ljudima**, Bosna i Hercegovina je i dalje zemlja porijekla i zemlja tranzita. Nacionalni plan za borbu protiv trgovine ljudima za period 2005.-2007. se primjenjuje. SIPA ima posebni odjel koji se bavi ovim pitanjem. Ipak, prisutne su izvjesne nekonzistentnosti između zakona na državnom i entitetskom nivou koje ugrožavaju efikasno gonjenje počinitelja. Samo mali broj identificiranih slučajeva trgovine ljudima je uspješno krivično gonjen i doveden do izricanja kazne. Kazne su i dalje blage. Bosna i Hercegovina mora osigurati održive aktivnosti vezano za zaštitu svjedoka i žrtava trgovine ljudima. Iako Bosna i Hercegovina posjeduje neophodnu pravnu infrastrukturu potrebnu za takvu zaštitu, potrebno je alocirati više finansijskih resursa kako bi se zaštita svjedoka dovela do ispunjenja međunarodnih standarda. Oko šezdeset osoba je bilo uključeno u programe zaštite svjedoka, među kojima je bilo šest žrtava trgovine ljudima. Mjere zaštite za žrtve trgovine ljudima ostaju na snazi samo dok se ne obavi svjedočenje na sudu, a nakon toga se žrtve opet izlažu riziku. Bosna i Hercegovina je potpisala Konvenciju Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima. Čeka se njeno ratificiranje.

U julu 2006. godine, Bosna i Hercegovina je usvojila strategiju borbe protiv **terorizma**, ali kapacitet za akciju protiv terorističkih prijetnji kojim raspolaže je i dalje ograničen. Državna agencija za istraživanje i zaštitu se mora ojačati kako bi preuzela punu odgovornost u ovoj oblasti.

Saradnja sa međunarodnim tijelima se nastavlja i obrađen je znatan broj slučajeva vezanih za međunarodni terorizam. U toku 2006. godine na Sudu Bosne i Hercegovine je pokrenuta tužba protiv pet osoba osumnjičenih za terorizam. Istraga ovog slučaja se provodi u saradnji sa policijskim agencijama nekoliko zemalja Evropske unije.

Izvještaji tijela za provedbu zakona o mogućim terorističkim aktivnostima su češći i uglavnom vezani za anonimne prijetnje predstavnicima međunarodne zajednice i lokalnim vlastima, kao i istrage u slučajevima ilegalnog posjedovanja/trgovine oružjem i eksplozivnim sredstvima. Više humanitarnih organizacija i građanskih udruženja je ispitano pod sumnjom da su uključene u aktivnosti vezane za terorizam.

Bosna i Hercegovina je počela raditi na borbi protiv organiziranog kriminala, trgovine ljudima i terorizma, ali su u ovoj osjetljivoj oblasti i dalje potrebni trajne aktivnosti.

4.3.6 Zaštita ličnih podataka

U vezi sa zaštitom ličnih podataka, Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka i Dodatni protokoli vezano za nadzor i protok informacija preko granice su stupili na snagu u Bosni i Hercegovini u julu 2006. godine.

U junu 2006. godine Bosna i Hercegovina je usvojila novi Zakon o zaštiti ličnih podataka. Ovaj zakon predviđa uspostavu Agencije za zaštitu podataka Bosne i Hercegovine. Ovo nezavisno tijelo za nadzor zaštite podataka sa dovoljno nadležnosti u javnom i privatnom sektoru i dovoljnim sredstvima za efikasnu primjenu zakona još nije uspostavljeno.

Ovakva situacija čini postojanje pravila za zaštitu podataka čisto teoretskim i ne osigurava njihovu primjenu, što je zabrinjavajuće.